

D E
F A B U L A
MONACHATUS BENEDICTINI
D. THOMÆ AQUINATIS.

R E S P O N S I O

AD HISTORICAM DISQUISITIONEM

De Monachatu Benedictino D. Thomæ
Aquinatis apud Casinenses, antequam
ad Dominicanum Prædicatorum
Ordinem se transferret.

V E N E T I I S , M . D C C X X I V .

Typis Andreae Mercurii.

S U P E R I O R U M P E R M I S S U .

D E
F A B U L A
MONACHATUS BENEDICTINI
D. THOMÆ AQUINATIS.

R E S P O N S I O

AD HISTORICAM DISQUISITIONEM

De Monachatu Benedictino D. Thomæ
Aquinatis apud Casinenses, antequam
ad Dominicanum Prædicatorum
Ordinem se transferret.

V E N E T I I S , M . D C C X X I V .

Typis Andreae Mercurii.

S U P E R I O R U M P E R M I S S U .

THE BURLA

STATIONER & PRINTER

1830

ALBANY, N.Y.

Printed and Published by
J. Thompson, at the
Stationer & Printer's Office,
No. 10, N. 3rd St.

ALBANY, N.Y.

1830

THE BURLA

(3)
DE FÁBULA

MONACHATUS BENEDICTINI

S. THOMÆ AQUINATIS

APUD CASINENSES

Antequam Dominicano Prædicatorum
ordini nomen daret.

CAPUT I.

*Aperitur consilium nuperi Monachatus
D. Thomæ assertoris. Summa
responsionis proponitur.*

I.

Um vulgatam aliquot
ante dies, typis Lug-
dunensibus, ut appa-
ret, *historicam disqui-
sitionem de Monacha-
tu Benedictino Divi
Thomæ Aquinatis a-
pud Casinenses, antequam ad Dominica-
num Prædicatorum ordinem se transfer-
ret, attente legere inciperem, primoque
conspectu sine pretio non esse credidissem
novum opus, præsumptionibus, argumen-
tis, demonstrationibus frequentissime de-*

nunciatis onustum; absoluta lectione, diligentiusque, ut par erat, discussa causa, nulla mihi demonstratio occurrit, nulla gravis conjectura, probabile nullum argumentum, quibus Thesi assumptæ fides conciliari posset: ut altius menti hæserit, quam jampridem conceperam, de fictitio hoc eodem Monachatu sententia. Accidit vero, ut Amicorum nonnulli, qui me pro summa eorum humanitate solent aliquando invisere, de Monachatu S. Thomæ, qui pene exciderat, verba facerent; alii nuperi scriptoris argumentis convicti; alii argumentis eisdem pro virili respondentes: quibus quod ego sentirem, candidè exposui; quæve me a fide præstanda cohiberent, in priscis Vitæ D. Thomæ historicis, qui præsto erant, digito monstrante legebam. Momentis allatis victi cesserunt, quibus idem Monachatus Thomæ placuerat; iidemque cum aliis, ut me vincerent, velut agmine facto conversi, qua precibus, qua consiliis, qua suasionibus urgebant, ut vel ea, quæ ante paucis exposueram, paulo fusiori calamo describere vellem, justamque novo operi responsionem adornarem: meque diu reluctantem vicerunt tandem, ac istud parvæ molis opusculum, quod simili oppono, pro votis impetrarunt.

Monachatum ergo D. Thomæ Benedictinum antequam fabulis accensendum, demonstrare incipio, momentis oppositis ad examen vocatis; pretium operæ duco, ejusdem assertores præcipuos numerare, ut primo veluti hostes, cum quibus agendum est, explorare liceat; ac nuperi præsertim, qui eorum arma, aliaque plurima undecumque comparata indutus apparet, consilium qua late patet aperire. Constantinus Cajetanus Abbas primo loco prodit, qui *libro de religiosa S. Ignatii apud Benedictinos institutione*, in epistola nuncupatoria ad Patres Societatis Jesu, Monachum fuisse aliquando S. Thomam, ac Benedictinis Doctoribus adjungendum esse, pronunciat his verbis: *omitto nunc ceremonias, ritusque Benedictinos, quos sacer hic ordo Prædicatorum, mei amantissimus, quotidie frequentare non cessat. Præterquamquod Angelicum illud Ecclesiæ lumen, Thomas Aquinas, Doctoribus Benedictinis non abs re adscribendus venit*. Sequitur Angelus de Nuce, quem nuperus Anonymus scriptor refert *capite 6. num. 4.* coram palamque Romæ defendisse Monachatum S. Thomæ in Academica collatione, in Aula Augustissimæ Christianæ Svecorum Reginae; ac hujusce rei scripto consignavisse dissertationem,

cujus exemplum testatur ille , ante annos triginta Romæ cum esset , ab Eminentissimo Cardinali de Noris sibi communicatum vidisse , & legisse . His etiam adicere , aliquibus placet , Joannem Mabillonium , Congregationis S. Mauri clarissimum lumen , propterea quod *tomo 1. Musæi Italici pag. 123.* hæc adnotata reliquerit : *ex martyrologio veteri discimus , Thomam Aquinatem Casini Monachum fuisse , antequam in Dominicanorum religionem convolaret .*

Viros habemus , magni nominis quidem , & eruditionis fama clarissimos ; sed observatione dignum est , martis aleam hac in re infeliciter aliis cessisse (quod salvo debito illis honore dictum volo ;) alium perperam in partes trahi . Mabillonium certe nemo dixerit prudens , Monachus D. Thomæ assertorem , utpote qui eo loco suam minime prodit sententiam ; sed omnino refert , quod in veteri martyrologio , aut Calendario Casinensi scriptum legerat , nullo ejusdem rei instituto examine , neque fide ejusdem monumenti expensa . Constantinum vero norunt omnes , ab Annalium Ecclesiasticorum parente *ad annum 494. num. 77. & 78.* inter illos notari , qui perperam sanctissimo Patriarchæ Benedicto , quos non genuit , alienos par-

*partus supponunt ; qui nimio ejus ordinis , sub quo profitentur , amore , nonnullos fama illustres Viros , ejusdem fuisse regulæ professores , imprudenter & inconsiderate nimis affirmant ; qui veritatis candorem non illustrant , sed obscurant ; & nullum habentes delectum , quoscumque repere-
runt doctrina , vel sanctitate claros , eosdem sub S. Benedicti regula constituunt professores . Angelo demum de Nuce pro Monachatu Thomæ perorante , narrat ipse Anonymus scriptor : id monstri pene instar ab adstantibus exceptum fuisse , eorumque supercilia , mentesque admiratione suspendisse .*

II. Meliorem-ne nuperus scriptor fortunam obtinuerit apud æquos rerum æstimatores , novas pro Monachatu D. Thomæ , quem alii suadere non potuerunt , ipse vindicias agens ? Id fane , mea sententia , fatendum est , neminem fusius , & validius , prout argumentum ferre poterat , hanc egisse causam ; nihilque ab eo prætermis-
sum de priscis , ac recentioribus historicis , deque veteribus Monachorum ritibus & consuetudinibus , ut Thomam cucullatum faceret , ac instituto Benedictino in Casinensi Cœnobio solemnibus votis obnoxium , antequam Dominicano Prædicatorum ordini nomen daret . Vidit omni-

no quæ sibi probanda fuerant, ut Thesi assumptæ fidem faceret, eademque *capite* 1. se demonstraturum pollicetur, his verbis consilium suum aperiens, „ Quod hic, „ inquit, demonstrandum aggredior, est; „ primo Thomam Aquinatem, anno ætatis suæ quinto, ad Cœnobium Casinen- „ se a parentibus missum esse, non piis „ duntaxat moribus, primisque literarum „ rudimentis, inter alios nobiles pueros „ informandum; sed Deo sub D. Benedi- „ cti Monastica disciplina oblatum, ac ve- „ lut in Monachum consecratum pro jure „ patriæ potestatis; ut jam tunc religio- „ so instituto adstrictus nunquam redire „ posset ad sæculum; sed potius adultam „ tandem ætatem adeptus, oblationem „ de se a parentibus factam, ratam ha- „ beret, vitamque Monasticam ibidem ex- „ presse, solenniterque profiteretur: quod „ & ille pubertatem tandem ingressus, pro „ illius ævi more, & ex sacris Ecclesiæ le- „ gibus executioni demandavit: eo pla- „ ne modo, quo D. Placidus, Bonifacius „ Moguntinus Archiepiscopus, Hildebran- „ dus in sede Pontificia Gregorius VII. „ nuncupatus, septennes Deo sub D. Be- „ nedicti regula oblatis fuerunt, &c.,

Hic non sistit, sed promissa largius ef-
fundens, ultra progreditur „ alterum,

„ in

„ inquit , quod hic demonstrare insti-
 „ tuo , illud est : Thomam Aquinatem ,
 „ non anno , ut fingitur , vitæ nono , vel
 „ decimo , e Monachorum Casinensium
 „ cura , & educatione revocatum , ad scho-
 „ lam Neapolitanam auditorem sæcula-
 „ rem , & laicum a parentibus missum ef-
 „ se , sed contra potius annos circiter quin-
 „ decim natum , emissaque professione ,
 „ veri jam nominis Monachum , Abbatis
 „ sui jussu & mandato , Neapolim con-
 „ tendisse , altioribus ibi studiis , sub suo-
 „ rum tamen Monachorum disciplina per-
 „ poliendum : unde ille nonnisi post an-
 „ nos circiter octo , victus cultusque aspe-
 „ rioris , arctiorisque paupertatis studio
 „ succensus , ad surgentem Prædicatorum
 „ ordinem se transtulerit , non relicto tunc
 „ primum sæculo , cui diu antea cucullum
 „ induens valedixerat , sed nova religio-
 „ sæ vitæ ratione suscepta . „ En nuperi
 scriptoris consilium , quod propriis illius
 verbis proponere opus erat , ut cuique de-
 mum constaret clarissime , quæ illi mens
 esset , quæ capita disquisitionis præcipua ,
 quæ promissa ab illo solvenda , ut Tho-
 mam aliquando Casini Monachum fuisse ,
 suaderet .

III. Verum plura ille , ut liberrime di-
 cam , pollicitus esse mihi videtur , nihil
 cer-

certe observasse ; suamque egisse causam *meliorum scriptorum* nominibus duntaxat ; tum eorum , qui revera meliores sunt , verbis quibusdam , minime disertis , sed ambiguitatem præferentibus , si a cæteris sejungantur ; ac ritu quodam oblationis puerorum impuberum olim apud Monachos familiari , sed ævo Thomæ pueruli obsoleto : quæ timorem incutere non possunt iis , qui rem acu tangunt , deque fonte sua hauriunt . Paululum ergo inverso ordine , quo suam digere disquisitionem scriptor Anonymus , duo primum demonstrare instituo : nempe ritum oblationis puerorum Deo a parentibus factæ sub D. Benedicti monastica disciplina, aliosque mores & consuetudines apud Monachos usu receptas , minime suadere Monachatum S. Thomæ , emissamque ab eo in Cœnobio Casinensi professionem : ac præterea nobilissimum adolescentem tum demum sæculo valedixisse , cum sacro Prædicatorum ordini nomen dedit - Quæ duo si ostendero , machinas omnes adversarii protritas , remque omnem confectam esse , nemo non videt :

Ne minora tamen adversariæ disquisitionis capita dissimulare videar , ac veluti Thoma puerulo prætermisso , solum Thomam adultum observare , intacta mihi relin-

linquenda non sunt , quæ differit ille de oblatione Thomæ adhuc impuberis ex præscripto regulæ S. Benedicti ; de anno ætatis , quo e Casinensium Monachorum cura & educatione revocatus est ; de professione monastica , antequam Casino discederet , ut dicitur , emissa ; de scholis , ut illi placet , Benedictinis , quas Thomas Neapoli adibat : eaque omnia ab omni veri specie aliena pluribus evincam . Thomæ etiam de Cantimprato , Martyrologii Casinensis , & Jachetti , aut Giachetti Malespine testimonio , quibus nimium ille fudit , pro rei dignitate expendam ; posterioribus fide omni erepta ; ac priori , si vera enarret , in meam sententiam sponte veniente . Opus denique absolvam , inito examine chronographiæ ætatis D. Thomæ , quam ille *capite* 1. sub oculos ponit : eandemque reformandam esse demonstrabo ; reformatamque Monachatum Thomæ , eaque omnia , quæ de Thoma ut Monacho narrat , funditus evertere . Quæ sane si præstitero , uti me præstare posse confido , historicæ disquisitioni nuperi scriptoris plene satisfactum iri , nullus dubito .

In hac vero responsione facti historici veritatem , quam inquirō , veterum meliorumque scriptorum fide consequar ; quorum alii Divo Thomæ synchroni sunt ; alii
æta-

ætate proximi: nonnulli exteri; domestici plures, seu Dominicani instituti Professores, quos etiam in testes adhibet scriptor adversarius, eosque in hac re mentiri voluisse, nec credi, nec dici potest: quorum subinde testimonio & auctoritate prælucente, ritu oblationis puerorum expenso, ac ætatis D. Thomæ gestis enarratis, clarissimum fiet: Thomam Casini cucullatum, & Monachum profectum non extitisse, antequam Dominicano Prædicatorum ordini nomen daret.

C A P U T II.

*Ritus offerendi pueros adhuc impuberes
Deo sub regula S. Benedicti ævo D.
Thomæ, Monachatum ejusdem nec
evincit, nec probat.*

I. **R** Itum oblationis puerorum superioribus sæculis frequentissimum fundamenti loco ponit scriptor Anonymus, inde ut erigat qualemcumque Monachatus D. Thomæ apud Casinenses molem, eamque conspiciendam præbeat certissimo vetustatis monumento innixam. Ejus verba dedi capite superiori; sed hoc etiam loco mihi repetenda sunt, ut quisque consilium ejus, quo tendat omnino, manifestum

stum exploratumque habeat. Ait ergo *ca-*
pite 1. *num.* 1. sibi esse demonstrandum :
 „ Thomam Aquinatem , anno ætatis suæ
 „ quinto , ad Cœnobium Casinense a pa-
 „ rentibus missum esse , non piis dunta-
 „ taxat moribus , primisque literarum ru-
 „ dimentis inter alios nobiles pueros in-
 „ formandum ; sed Deo sub D. Benedicti
 „ monastica disciplina **OBLATUM** , ac
 „ velut in Monachum consecratum pro
 „ jure patriæ potestatis ; ut **JAM TUNC**
 „ religioso instituto adstrictus , **NUN-**
 „ **QUAM REDIRE POSSET AD SÆ-**
 „ **CULUM** ; sed potius adultam tandem
 „ ætatem adeptus , oblationem de se a
 „ parentibus factam , ratam haberet , vi-
 „ tamque Monasticam ibidem expresse ,
 „ solenniterque profiteretur : quod & il-
 „ le pubertatem tandem ingressus , **PRO**
 „ **ILLIUS ÆVI MORE , ET EX SA-**
 „ **CRIS ECCLESIAE LEGIBUS EXE-**
 „ **CUTIONI DEMANDAVIT.** „ scili-
 licet ut brevi sententia prolixiorem oratio-
 nem complectar , se demonstraturum , pol-
 licetur ille : *tenellum Thomam Deo sub*
D. Benedicti Monastica disciplina obla-
tum , jam tunc religioso instituto adstri-
ctum fuisse , ut nunquam redire posset ad
seculum ; sed potius adultam ætatem ade-
ptum , pro illius ævi more , & ex sacris
Ec-

Ecclesiae legibus oblationem de se factam, ratam habuisse. Quam fidem hoc loco datam liberare nititur *capite 2.* ubi ritum istum oblationis puerorum, eisdemque impositæ non resiliendi obligationis, olim ex præscripto regulæ S. Benedicti frequentari solitum, *explicat, asserit, vindicat,* qua exemplis, qua Pontificum rescriptis, qua decretis conciliorum, qua Monachorum constitutionibus, qua Virorum clarissimorum suffragio. Quibus enarratis caput suum denique tertium his verbis exorditur: „ quid nunc si Thomam ostende-
 „ ro ex tenellis illis pueris unum, qui
 „ Deo sub D. Benedicti regula a prima
 „ pueritia vovebantur, ac dicabantur?
 „ An non Benedictino instituto J A M
 „ TUM addictus, ac plane obstrictus ha-
 „ bendus erit, UT NON ULTRA RE-
 „ DIRE POSSET AD SÆCULUM? „
 Ita porro se rem habuisse, contendit ille.

Hunc asserenti & vindicanti Anonymo ritum nemo non subscribat pollice utroque: nemo namque negaverit ritum olim frequentissimum, quem ante posuerunt extra dubitationis aleam Hugo Menardus *in regulam S. Benedicti*, Joannes Mabilonius *parte 2. sæculi IV. & parte 1. sæculi VI. Benedictini*, ac tomo 2. *Anale-
 Etorum*; Edmundus Martenius in com-
 men-

mentario ad caput 59. regulæ S. Benedicti, & Ludovicus Thomassinus parte 1. veteris & novæ Ecclesiæ disciplinæ libro 3. capitibus 56. 57. & 58. Illud erat disquisitionis caput : an puerulus Thomas Monachorum curæ traditus, jam tunc religioso instituto ita potuerit adstringi, ut nunquam redire posset ad sæculum, pubemque adeptus pro illius ævi more, & ex sacris Ecclesiæ legibus, oblationem de se factam (si qua fuit) ratam habuerit, vitamque monasticam expresse, solemni-terque professus sit ? Hanc vero obligationem pueris impositam, ne unquam redire possent ad sæculum, quam ævo D. Thomæ viguisse, pronum erat inficiari, non evincunt documenta illa superiorum sæculorum, quæ solum videtur Anonymus larga manu profudisse, ut fucum faceret ; Gregorii nempe II. Romani Pontificis rescriptum ad Bonifacium Moguntinum Episcopum ; Concilii Toletani quarti, & decimi decreta ; Conventus etiam Aquisgranensis statuta ; Isidori, Bernardi, Lantfranci suffragia ; aliaque demum Bedæ, Placidi, Mauri, Bonifacii Moguntini, Hildebrandi exempla, quæ sola exponit ille, quorumve recentius Hildebrandi exemplum ad medium spectat undecimum Æræ christianæ sæculum.

Con-

Contra namque liquet omnibus, sæculo XII. cadente, ritum eundem quoad eam præcipuam partem, qua pueris obligatio imponebatur, ne a parentibus oblato Deo sub monastica disciplina *redire unquam possent ad sæculum*, relaxatum fuisse, ac ævo maxime D. Thomæ in defuetudinem abiisse. Hanc e puerorum oblatione confurgentem obligationem Cœlestinus III. qui anno MCXCI. Clementi III. in Romana Petri sede successit, decreto solvit, quod habetur capite: *cum simus*, de Regularibus, his verbis: *si dictus puer ad annos discretionis pervenerit, & habitum retinere noluerit Monachalem: si ad hoc induci nequiverit, non est ulla-tenus compellendus: quia tunc sibi liberum erit, eum dimittere, & bona paterna, quæ ipsi ex successione proveniunt, postulare*. Cœlestini vestigia premens Innocentius III. eidem anno MCXCVIII. suffectus, aliquanto etiam disertius rem definit apud Thomassinum *parte 1. libro 3 capite 59. num. 5.* his verbis: *cum cautum reperiat in canone, ut minoris ætatis filiis, qui oblato monasterio fuerint, suscipientes habitum vel tonsuram, si a Prælati suis anno quintodecimo requisiti, se in assumptæ religionis proposito consenserint permansuros, pœnitendū*
li-

*licentia præcludatur : alioquin eis non adimatur ad sæculum redeundi facultas, ne coacta præstare Deo servitia videantur. Ac demum ne actum agere videar, remque notissimam, qua de agunt laudati omnes scriptores, vano labore exponam, fatis hoc loco erit, unum præfertim laudare Joannem Mabillonium, qui rem istam altius repetit tomo 2. *Analectorum*, & in præfatione partis 2. *seculi IV. Benedictini*, ubi pluribus evincit, post Carolum Magnum paulatim usum obtinuisse apud Cluniacenses, ut perseverante adhuc puerorum per parentes oblatione, relaxata fuerit pueris necessitas in monasterio permanendi, donec adulta jam ætate oblationem suam ratam haberent: illumque usum a Cluniacensibus ad alios propagatum, tandemque novo jure sancitum Pontificum Romanorum auctoritate.*

II. Rem igitur impossibilem tentat scriptor Anonymus, dum nimia confidentia sibi semel & iterum demonstrandum proponit: Thomam puerulum, Monachis Casinensibus traditum, *jam tunc religioso instituto adstrictum nunquam redire potuisse ad sæculum*: idque Thomam pubertatem ingressum pro illius ævimore, & ex sacris Ecclesiæ legibus exe-

cutioni demandavisse ; ac perperam etiam vanoque conatu , ad id probandum , *explicare , asserere , vindicare* aggressus est ritum illum tum puerorum oblationem , tum eorum non resiliendi obligationem complectentem , uti sæculis superioribus usu receptum , ita D. Thomæ ætate obsoletum . Nullus enim ævo illo hujusmodi mos erat oblationis & obligationis ; nulla puerorum libertati resistebat Ecclesiæ lex : imo diuturna consuetudine , quæ post Carolum Magnum obtinere cœperat , novoque jure sancita fuit , Cœlestini , & Innocentii Romanorum Pontificum auctoritate , eisdem redeundi ad sæculum integrum erat .

Anonymus ipse agnovit tandem (quod festivum , & lepidum est) nullam pro ævi more , quo degebat Thomas , obligationem , qua ille , si oblatus unquam extitisset , *redire nunquam posset ad sæculum* . „ Duo , „ inquit *capite 3. num. 3.* (secum ipse „ pugnans manifeste) in prisco illo ritu „ secernenda veniunt ; oblatio scilicet ipsa „ puerorum , Deo ex voto parentum fieri solita ; tum obligatio pueris ipsis imposita , in susceptæ monasticæ vitæ instituto remanendi , vota que solemnia , dum ad ætatem adultam venirent , expressæ atque ex publica formula nun-

„ cu-

„ cupandi . Secundum hoc penitus fustu-
 „ lit Clemens III. (imo Coelestinus III.)
 „ *cap. cum simus. de Regularibus*, pue-
 „ risque licentiam fecit , ut cum puber-
 „ tatem attingerent , abjecto cucullo , re-
 „ dire ad sæculum possent , patrimonium
 „ repetere , ac etiam matrimonio jungi . „
 Quis unquam credidisset , dici potuisse a
 scriptore Anonymo , ævo D. Thomæ pue-
 ros oblatos *redire ad sæculum posse* ; qui
 sibi demonstrandum proposuerat , Tho-
 mam Monachis traditum *jam tunc reli-*
gioso instituto adstrictum , *nunquam re-*
dire potuisse ad sæculum ? Utrumque ta-
 men scribit ille disertissime .

III. Hinc relicto stricti juris argumen-
 to , quod suæ causæ præsidium esse non
 poterat , alia quærit *capite 4. solius præ-*
sumptionis momenta . Verisimillimum ef-
 se ait , piissimum Thomam , qualem etiam
 a prima ætate in Monasterio sese præ-
 buerat adhuc impubes , voluisse oblatio-
 nem de se factam implere , non irritam
 facere . „ Clemens enim hujus nominis
 „ tertius (hunc fuisse Coelestinum III.
 „ non Clementem , historiæ produnt) obli-
 „ gationem dumtaxat sustulerat stricti
 „ juris , & fori , ut ita dicam , externi ;
 „ ne (quod prisca ferebant canones)
 „ oblato Deo , devotique a parentibus

„ pueri , profiteri demum solenniter co-
 „ gerentur : obligationem tamen ex re-
 „ ligione , ac pietate natam minime fu-
 „ stulerat . „ Quid ? quod , Thoma ipso
 iudice , probari posse contendit , adhuc
 etiam post Clementis III. vel potius Cœ-
 lestini III. rescriptum , *obligationem ni-*
hilofecius mansisse ex decentia , ut ajunt ,
ex pietate , ex religione natam . „ Nam
 „ quodlibeto 4. art. 23. de hac ipsa pue-
 „ rorum oblatione , ac traditione ex pa-
 „ rentum voto suis adhuc temporibus fre-
 „ quentata sermonem habens , teneri
 „ pueros docet , utique ex pietate , at-
 „ que decentia , factam illam de seipsis
 „ oblationem , cum ad annos pubertatis
 „ pervenerint , ratam habere , atque ita
 „ solenniter profiteri : illudque Gregorii
 „ II. Romani Pontificis oraculum : *non*
 „ *licere pueris oblatiis , postquam puber-*
 „ *tatis impleverint annos , egredi , &*
 „ *matrimonio copulari ,* in dicti sui pro-
 „ bationem affert , suoque accommodat
 „ instituto . „ Hæc ille .

Si Adversario indulgendum mihi esset ,
 & conjecturis ac præsumptionibus agen-
 dum ; justiores melioresque , ac pene in-
 certam demonstrationem abeuntes , non
 deficerent , quibus Monachatum Thome
 everterem ; illumque monstrarem , a Deo
 alio

alio vocatum omni decentiæ debito , si quod esset , eximi potuisse ; pluribusque tandem de causis , tum Cœnobii Casinensis Abbatem ultro carere voluisse tam claro puero , *de quo aliter Deus ordinaverat , quia erit frater Ordinis Prædicatorum* , ut prophetice prædictum fuerat ; tum etiam Landulphum patrem deposuisse præconceptum de filii Monachatu consilium ; ac Thomam propterea Monastico instituto nunquam voto solenni adstrictum fuisse . Quid est vero , quod conjecturis , & præsumptionibus causam agam ? In promptu sunt prisca ejus vitæ scriptores , qui ea de Thoma narrant , quæ cum ejus Monachatu conciliari nullo modo possunt : quod perinde est , ac si illum rotunde negarent : negavissentque procul dubio , si aliquando futuros , qui illum fingerent , intellexissent . Sed alterius loci hoc est argumentum ; atque satis est , hic probasse , ritum illum oblationis puerorum , qualis ævo Thomæ vigebat , perperam obtrudi , ut inde Monachatus ejusdem colligatur .

Quamquam & illud postremo loco prætermittendum non est , D. Thomæ doctrina abuti Anonymum scriptorem , dum ea fulcire contendit distinctionem illam duplicis debiti ; tum *stricti juris* , & fo-

*ri externi ; tum decentiæ , pietatis , ac religionis : illudque sublatum scribit ævo D. Thomæ ; ac isto adhuc teneri pueros illos , qui a parentibus Deo offerebantur . Integrum attente legi citatum articulum D. Thomæ , in eoque ne verbum quidem ullum inveni , quod illud decentiæ debitum indicaret . Probandum sumpserat S. Doctor : *pueros etiam infra annos pubertatis in religionem recipi , non esse secundum se malum , imo expediens & fructuosum .* Positam confirmat propositionem veteris , ac novi Testamenti scripturis . Tum differentiam quamdam hac in re observandam esse monet , hisque verbis declarat , quæ Anonymus spectasse videtur : *nam pueri ante annos pubertatis ex naturali jure sunt sub cura parentum , propter hoc quod patiuntur discretionis defectum , secundum quem possint bene regere seipsos : & ideo in hac ætate possunt quidem religioni tradi , si a parentibus offerantur ; & erit rata traditio , præcipue si cum ad annos pubertatis pervenerint , ratam habuerint paternam oblationem .* Quibus docet ille , pueros quidem a parentibus offerri posse , ac ratam tum demum hanc fore oblationem , cum pueri pubertatem adepti , ratam eam fecerint ; sed debitum etiam de-*

decentiæ , pietatis , & religionis , quo illi tenerentur oblationem de se factam non irritam facere , nullum video .

Cur ergo Gregorii II. Romani Pontificis rescripto debitum sonante utitur S. Doctor ? Nempe cum istud duo completatur , & oblationem puerorum pro iure patriæ potestatis , & puerorum debitum non resiliendi ; & hoc jampridem relaxatum fuerat , illa vero in usu adhuc erat : illud propterea in sui dicti probationem assumere poterat Angelicus Præceptor , suoque instituto accommodare . Unde & alia subiicit Patrum testimonia , quibus id unum probatur : *expediens esse, & fructuosum, ut pueri infra annos pubertatis in religionem recipiantur* ; ut illud Gregorii Magni : *ad vitam bonam alius in pueritia , alius in adolescentia, alius in juventute , alius in senectute , alius in decrepita ætate perducitur : & cum in nulla ætate sint repellendi , minus tamen sunt repellendi in pueritia ; & illud Chrysostomi : quis meruerit , appropinquare Christo , si repelleretur ab eo simplex infantia ?*

CAPUT III.

Monachorum mores, & consuetudines non obstant, quominus Casinatibus traditus fuerit puer Thomas, moribus & literis in veste seculari informandus.

I. **Q**Uinquennem puerum Thomam Casinatibus traditum, e puerorum, qui Deo sub D. Benedicti regula offerebantur, numero fuisse, contendit Scriptor Anonymus. Vel ex eo id evincere nititur *capite 3. num. 1.* quod ille neque mitti potuerit ad Casinense Cenobium, ibidem tanquam nobilis secularis moribus, & literis imbuendus :
 „ cum nullæ (inquit) nisi pro oblatis
 „ Deo pueris, quorum illic copia erat,
 „ scholæ essent, juxta Conventus Aquigranensis decretum *cap. 45. ut schola in monasterio non habeatur, nisi eorum, qui oblatis sunt.* Unde & B. Petrus Damiani *epistola 17. lib. 2.* quæ est ad Desiderium Abbatem, & Cardinalem, eidem gratulatur quod Casinum cum venisset, scholas ibi puerorum non invenisset, utique externorum, & secularium : *inter cæteros autem virtutum*
 „ *flo-*

*florēs , quos in illo agro pleno , cui be-
 „ nedixit Dominus , reperi , fateor , hoc
 „ mihi non mediocriter placuit , quod ibi
 „ scholas puerorum , qui sæpe rigorem
 „ sanctitatis enervant , non inveni. „*

Temere prorsus puerorum sæcularium scholas Casino abigere studet Anonymus, Petri Damiani sententia, & Aquisgranensi decreto in probationem adductis, cum illa, si penitus expendatur, scholas puerorum oblatorum in Cœnobio Casinensi neget; ac istud scholas confirmet puerorum sæcularium, non intra claustra monachorum positas, sed monasteriis adjunctas: ut propterea eisdem momentis evinci queat; Monachorum mores, & consuetudines non obstare, quominus puerulus Thomas Casinatibus traditus fuerit, moribus, & primis literarum rudimentis imbuendus, non ut oblatus, & cucullum habens, sed ut illustrioris familiæ ephœbus in veste sæculari.

A sententia Damiani incipio: eamque primum de scholis puerorum oblatorum clarissimi Viri intelligunt. Ludovicus Thomassinus quidem *parte 2. libro 1. veteris & novæ Ecclesiæ disciplinæ, capite 101. num. 8.* scholas a Petro Damiani in Cœnobio Casinensi non inventas intelligere videtur scholas puerorum, utique exter-
 no-

norum , & sæcularium : at *parte 1. li-*
bro 3. capite 58. num. 1. & 2. verba Da-
 miani interpretatur de scholis impuberum,
quibus in solam spem Monasticæ profes-
sionis institutio procurabatur , idest obla-
 tis . Scholas etiam intelligit Carolus du
 Fresne in Glossario , *in quibus qui ad Mo-*
nachicam vitam instituebantur , quos pue-
 ros vulgo vocabant , *iique ut plurimum*
ex iis , quos oblatos nuncupabant , *in li-*
teris humanioribus , & Theologicis *secun-*
dum ætatis cujusque capacitatem infor-
mabantur . Eodem demum sensu scholas
 Damiani accipiunt Constantinus Cajeta-
 nus Abbas in indice operum ejusdem scri-
 ptoris , editionis , quam ipse curavit , &
 Edmundus Martenius *in commentario ad*
caput 59. regulæ S. Benedicti , pag. 791.

Sed ita scholas in Damiani sententia
 accipi debere , ejus verba postulare viden-
 tur , si omnia exscribantur , & expendan-
 tur . Ait enim epistola citata , vel in opus-
 culo 36. capite 16. tomo 3. *inter cæteros*
autem virtutum flores , quos in illo agro
 pleno , cui benedixit Dominus , reperi ;
 fateor , hoc mihi non mediocriter placuit,
 quod ibi scholas puerorum , qui sæpe ri-
 gorem sanctitatis enervant , non inveni;
 sed omnes , aut senes , cum quibus utique
 nobilis Vir sedebat in portis Ecclesiæ ;
 aut

aut juvenili vivendi decore lætantes, qui nimirum ut filii Prophetarum, idonei sunt ad Eliam per desertum quærendum; aut certe adolescentiæ adhuc flore vernantes, qui juxta Apostolum Joannem vicere malignum. Ubi observatione primo dignum est, scholas illorum puerorum Petrum Damiani non invenisse Casini, qui sæpe rigorem sanctitatis enervant. Sed hoc plane malum ex oblatis maxime pueris timendum erat, aut propter corporis adhuc tenelli imbecillitatem disciplinæ Monasticæ rigorem sustinere non valentibus; aut pro ætatis ingenio petulantibus plerumque, & tumultuosis. Numerat deinde, quos ibi invenit; subque oculos ponit duntaxat, *aut senes; aut juvenili vivendi decore lætantes; aut certe adhuc adolescentiæ flore vernantes.* Video scilicet Monachos jam canos; juvenes etiam, sed professos; adolescentes tandem, qui novitii dicuntur in constitutionibus Monachorum: nullos video tenellos pueros, & impuberes oblatos, cuculum gestantes, qui Monastica disciplina instituerentur.

Quidni demum scholas puerorum oblatorum clausas fuisse Casini ea ætate, narret Petrus Damiani, quas etiam jam pridem non ferebat aliorum Cœnobiorum
 usus?

usus ? Rem differit certissimis documen-
 tis Edmundus Martenius loco citato, ex
 quo sequentia delibo. „ S. Udalricus, in-
 „ quit ille, in præfatione ad consuetu-
 „ dines Cluniacenses, quam Willelmo
 „ Hirsaugiensi Abbati nuncupat, eum-
 „ dem laudat, quod lege lata providis-
 „ set, ne pueri admitterentur propter
 „ abusum nonnullorum, qui non tam
 „ devotionis, quam sublevandæ familiæ
 „ gratia, hos in monasteria intrudebant:
 „ *ut opus sit, inquit, præfatis sæcula-*
 „ *laribus alium sibi nidum providere, ubi*
 „ *reponant pullos suos abortivos, velut*
 „ *exhæredatos.* De qua re addit paulo
 „ post: *sentiat quisque quod voluerit:*
 „ *ego certus sum, illam te radicem fun-*
 „ *ditus extirpasse, ex qua sola præcipue*
 „ *omnia sunt Monasteria destructa, quæ*
 „ *destructa sunt vel in Teutonica, vel*
 „ *in Romana lingua.* Idem quoque ani-
 „ madverterat Guigo Cartuliæ majoris
 „ Prior quintus, uti ipse testatur in *sta-*
 „ *tutis cap. 27. pueros sive adolescentu-*
 „ *los non recipimus, quia per eos Mo-*
 „ *nasteriis multa contigisse dolemus, &*
 „ *magna spiritualia simul, & corpora-*
 „ *lia pericula formidantes.* Unde etiam
 „ Petrus Damiani ad Casinenses scribens:
 „ *inter ceteros, inquit, virtutum flores &c.*

Quæ

Quæ omnia Petri Damiani sensum ; quem præfati sumus , maxime confirmant ; unde mos ille Cœnobii Casinensis a Damiano propositus minime obstat, quominus puerulus Thomas Casinatibus traditus fuerit , piis duntaxat moribus , ac primis literarum rudimentis in veste sæculari imbuendus . Scholas imo cum puerorum oblatorum , Casinum invisens, ibidem non invenerit ; hoc subinde inspecto more , si ad ævum D. Thomæ protendi debeat , deque Thoma quidpiam probare velit Adversarius , telum quod ipse vibrat , contra ipsum torquendum est ; ac jure potiori colligendum , in numero puerorum oblatorum non fuisse Aquinatem . Quanquam non is ego sum , qui huic argumento hæream ; & ex more illo , quem Petrus Damiani anno 1063. ut notat Baronius ad eundem annum *num.* 2. Casini observavit , de more ibidem vigente ævo pueruli Thomæ , judicium ferre velim . Quin non me fugit , in usu fuisse Casini , ut pueri reciperentur , tum paulo ante dictum annum sæculo XI. ut patet de Landenulpho , de quo agit Petrus Diaconus , ejusdem Cœnobii Monachus , libro *de Viris Illustribus Casinensibus* , capite 40. tomo 21. *Biblioth. PP.* tum postea sæculo XII. quo Raynaldus ,
Pe-

Petrus, Roboas ab eodem scriptore oblati dicuntur : idemque de ipso Petro Diacono legimus : *quinquennem scilicet sub Girardo Abbate B. Benedicto oblatum fuisse a patre*. Satis est ergo, Damiani sententia haud confici, puerorum sæcularium scholas Casini clausas fuisse : quam præterea morem non recipiendi pueros oblatos, de quo loquitur ille, non diu apud Casinates viguisse, libentissime fateor.

II. Adeo vero compertum esse puto, pueros sæculares ævo Thomæ Monachis fuisse traditos, ut imbuerentur ; ut salva Damiani sententiæ veritate, scriptori Anonymo indulgere liceat, eidemque dare, scholas puerorum sæcularium non invenisse Casini sanctissimum Cardinalem. Intelligendum id esse tamen de illis scholis duntaxat, quæ intra Monachorum claustra habebantur, unde non parum illorum quies perturbabatur, suadent certissima documenta ; ac illud etiam, quo scholas omnes istas sibi visus est e Monasteriis ablegare scriptor Anonymus. Favet nempe Concilium Aquisgranense, anno 817. celebratum, in cujus *capite 45.* hæc habentur : *ut schola in Monasterio non habeatur, nisi eorum, qui oblati sunt*. Scholas haberi decernitur, nisi eorum

rum, qui oblati sunt. Sed ubinam? *in Monasterio*. Hoc est, scholæ in Monasterio, seu intraneæ, seu intra claustra Monachorum prohibentur: de extraneis vero, seu Monasterio adjunctis nihil omnino decernitur.

In eandem abit sententiam Nebridius a Mundalheim, Canonicus Regularis S. Augustini apud S. Mariam Leopoldinam in Austria, in *Antiquario Monastico*, epistola 62. pagina 376. sic habens: „duplices scholas in nonnullis locis habebant Monachi: internas, & extraneas. Illæ pro Religiosis in ipsis Cœnobiis erant: hæ Cœnobiis adjunctæ, in quibus, sicut ait Eberhardus in vita Notkeri, sæculares, Procerumque, & Nobilium filii instituebantur Unde intelligas, de quibus scholis loquatur S. Basilius, dum in regulis brevioribus, scholas in Monasteriis pro pueris sæcularibus ex toto non laudat, nisi juvari possint in salute animæ: quo circa etiam in Concilio Aquisgranensi A. D. 817. constitutum est: *ut schola in Monasterio non habeatur, nisi eorum, qui oblati sunt*; nempe puerorum Religiosorum juxta regulam S. Benedicti a parentibus oblatorum. Rem eandem differit expresse Joannes Mabius

billonius in *tractatu de Stud. Monast.*
capite 11. de Academiis, seu collegiis,
que singulis temporibus in Cœnobiis ordi-
nis Benedictini florere, inscripto, ubi
hec habet: „ cum intra Ordinis nostri
„ Cœnobia pueri minoris ætatis identi-
„ dem reciperentur; tum qui a parenti-
„ bus Deo offerebantur; tum qui non-
„ nisi ad tempus in iisdem morabantur,
„ ut educarentur, virtutibusque imbue-
„ rentur: duo pariter aderant distincta
„ gymnasia, quorum unum pro Mona-
„ chis interius dicebatur; alterum vero
„ exterius pro sæcularibus, & laicis. „
 Hæc vero didicerant clarissimi Viri ex
 pluribus scholarum hujusmodi apud Mo-
 nachos documentis. Theodulphus, Au-
 relianensis Episcopus, qui post annum
 820. obiit, in suis *capitularibus, capite*
19. statuit: si quis ex Presbyteris volue-
rit, nepotem suum, aut aliquem consan-
guineum ad scholam mittere, in Eccle-
sia S. Crucis, aut in monasterio S. Ania-
ni, aut S. Benedicti, aut S. Lifardi,
aut in cæteris de his Cœnobiis, quæ nobis
ad regendum concessa sunt, ei licentiam
id faciendi concedimus. Legitur etiam in
Chronico Centulensi apud Thomassinum
parte 2. libro 1. capite 98. num. 12. in
boc Cœnobio Duces, Comites, filii ducum,
fili

fili Comitem, filii etiam Regum educa-
bantur. Quod adeo disertum existimavit
laudatus Thomassinus, ut asserere non du-
bitaverit: decretum Aquisgranense, (quod
perperam videtur intellexisse de scholis
puerorum sæcularium è Monasteriis pror-
us eliminandis) in usu vocatum non fuis-
se, aut non ubique vocatum, aut deni-
que in desuetudinem abiisse. Hinc demum
 Mabillonius de scholarum hujusmodi for-
 tuna, ac temporibus, quibus florebant,
 paucis omnia complectitur, quæ deside-
 rari unquam possunt, inquiens: „ rela-
 „ tæ Academiæ perseverarunt, ac perpe-
 „ tuo durarunt in nostris Cœnobiis, ta-
 „ met si variis vicissitudinibus, Ordinisque
 „ alterationibus jugiter subjectæ: modo
 „ namque effloruerunt, modo pene arue-
 „ runt, modo demum repullularunt,
 „ juxta majorem nempe, vel minorem
 „ regularis disciplinæ vigorem. Celebris
 „ etiamnum durat apud Benedictinos Pa-
 „ tres Universitas Salisburgensis; ac tan-
 „ dem seminaria plura in Congregatio-
 „ ne S. Mauri in Gallia, & in ea S.
 „ Placidi in Belgio. „

Scholas ergo puerorum sæcularium
 Monachis restitutas habemus, in quibus
 aut in Monasterio positæ, aut eidem so-
 lum adjunctis pro diverso Cœnobiorum

more, meliora studia capefferent Presbyterorum nepotes, aut consanguinei, qui-
 ve ad clericatum sæcularem destinabantur;
 ac etiam Duces, Comites, eorumque filii,
 & filii Regum moribus & literis imbue-
 rentur. Vano igitur conatu inde colligit
 Anonymus, Thomam quinquennem mo-
 nachis traditum, ut educaretur, e pue-
 rorum Deo sub D. Benedicti regula obla-
 torum numero fuisse, *quod nullæ, nisi
 pro oblati Deo pueris*, Damiani senten-
 tia, & Aquisgranensis Concilii statuto,
Casini scholæ essent. Scholas vero puero-
 rum sæcularium cum nec Damianus, ne-
 que illius Concilii Patres Casini, in aliis-
 que Monasteriis negent, ac alia plura do-
 cumenta scholas easdem viguisse confir-
 ment; Monachorum subinde mores &
 consuetudines in argumentum trahi non
 debent, ut inficias ire quisquam possit:
 Thomam Monachis traditum fuisse, piis
 duntaxat moribus, & primis literarum
 monumentis, non tanquam puerum obla-
 tum, sed ut illustrioris familiæ Ephœ-
 bum in veste sæculari informandum.

CAPUT IV.

Thomas tum demum sæculo valedixit , cum sacro fratrum Prædicatorum Ordini nomen dedit .

I. **P**uerulo Thoma , ejusque tenellæ ætatis annis , ac gestis paulisper hoc loco relictis , eundem jam pubertatem ingressum , & adultum , cum Dominicano fratrum Prædicatorum Ordini nomen daturus est , liceat modo observare . Rerum ordo poscere videbatur , ut primum ostenderem , Thomam nec Deo sub regula D. Benedicti in cœnobio Casinensi a parentibus oblatum fuisse ; nec Monasticæ institutionis , cum pubertatem ingressus est , vota solemnia unquam emisisse ; neque scholas tandem , quas Neapolim missus adibat , de jure fuisse Monachorum . Nihilominus abs re non erit , rerum ordinem paululum immutare , ac illud piissimi adolescentis præclarum facinus , cum sæculo valedixit , ante expendere : quo vel uno in bona luce posito , cuncta omnia micant fulgentissime . Non enim negaverit Adversarius , si Thomam probavero , tum demum sæculum reli-

quisse , cum Ordinem fratrum Prædicato-
rum amplexus est , uno ictu Monacha-
tum ejusdem concidi ; eaque omnia ca-
dere , quæ narrat de Thoma cucullato ,
ac monastico instituto sacra emissæ pro-
fessione obnoxio .

Sed ita est , Thomam in sæculo ac do-
mi parentum degisse , donec divina fa-
vente gratia , quæ illum Dominicani Or-
dinis professorem , antequam nasceretur ,
prænunciaverat , frater Prædicator effe-
ctus est . Rem testatur disertissime Guil-
lelmus de Thoco , scriptor Vitæ ejus , ei-
demque synchronus ; primo quidem illis ver-
bis : *Cogitans prædictus juvenis , quod po-
terat sibi esse damnabile , si commissum
ei talentum naturalis ingenii , dono gra-
tiæ spiritus augmentatum , sub terra ve-
lut sudario NEGLECTORIS VITÆ
absconderet , quod poterat PER TRAN-
SITUM AD ALIQUEM ORDINEM
augmentare , ductus est ad fratrum Præ-
dicatorum Ordinem , DIU CORDIS
DESIDERIO AFFECTATUM .*
Hæccine , quæso , convenirent Monacho
a multis annis professo ? Cogitat vero
Thomas , *per transitum ad aliquem Or-
dinem* sibi doctrinæ augmentum parare :
igitur nullum Ordinem hætenus ingressus
erat , Timebat ille , ingenii talentum ab-
scon-

ſcondere ſub neglectioris vitæ ſtatu: igitur Monasticam vitam non erat amplexus . Quis enim credat , humillimum Thomam , ſi Monastico instituto addictus eſſet , Monasticam vitam exiſtimare potuiſſe *vitam neglectiorem* ? Aut cur timendum illi fuerat , ut commiſſum ſibi talentum *abſconderet* in Ordine Benedictino , in quo præceſſerant tot præclariffimi Viri , ſanctitate , & ſapientia præſtantes : eundemque humanioribus literis , & ſcientiis imbuerant Caſini , & Neapoli , ſi Adverſario credimus , Benedictini iſtitiuti profeſſores ? Denique cum quæreretur Thomas , *per tranſitum ad aliquem Ordinem* , *vitæ neglectioris* otium excutere , ductuſque fuerit ad Ordinem fratrum Prædicatorum , *diu cordis deſiderio affectatum* , quis inde non colligat , tum demum ſæculum reliquiſſe Thomam , cum inter fratres Prædicatores Dominicani iſtitiuti cooptatus eſt ?

Rem eandem fere clarioribus verbis confirmat S. Antoninus , Archiepiſcopus Florentinus , *parte 3. Chronici , titulo 23. capite 7. §. 1.* hæc habens : *cœpit ſecum Thomas , Domino agente , diſponere , SÆCULUM RELINQUERE , & Ordinem Prædicatorum introire* . Quibus ſæcularem Thomæ ſtatum , antequam Do-

minicano Ordini nomen daret , clarissime descriptum quisque intelligit ; unde scriptori Anonymo , quem capite sequenti videbimus, Antonini auctoritate obtrudere oblationem Thomæ Deo sub D. Benedicti regula a parentibus factam , hæc damus pro virili concilianda : *Thomam scilicet , quindecim annos natum , Monasticam in Cœnobio Casinensi professionem emis-
sisse , ut ille ait ; ac tum demum cœpisse
secum , Domino agente , disponere , sæ-
culum relinquere , & Ordinem Prædica-
torum introire , ut Antoninus scribit .*

II. Novum suppeditat ejusdem rei momentum laudatus Guillelmus de Thoco , qui Thomæ ingressum in Ordinem Prædicatorum cum narrasset , statim hæc subiicit : *de cujus ingressu , inquiens , admi-
rati sunt nobiles Civitatis , quod tam no-
bilis juvenis PARENTUM DOMUM
DESERERET .* Commentario certe opus non est , sed oculis tantum , ut noverint omnes , Thomam sæcularem vitam Neapoli egisse , ac tum demum *parentum domum* , & bona omnia , quibus ejus familia illustris , & potens abundabat , *deservisse* , cum Jesum pauperem sequi maluit in Ordine Prædicatorum , eumque amplexus est .

III. Pergit ille narrare , motas in Thomam

nam Dominicanam vestem indutum persecutiones, captum etiam, & in carcerem domesticum intrusum; gravissimas demum a fratribus inflictas injurias: ac inter alia, *dilaniatum ab ipsis habitum prædicti Ordinis Dominicani, ut præ verecundia dilaniatum deponeret, & ALIUM INDUERET, QUI PLACERET EI.* Quommodo, inquit ego, Monacho a multis annis professo, qualem Thomam, cum hæc contigerunt, facit Anonymus, facultatem fecissent fratres irati, ut una veste Dominicana deposita, *aliud indueret habitum, qui placeret ei?* Sed hæc evincunt, sæcularem fuisse Thomam, donec vestem Dominicanam induit; quam subinde in frustra conciderunt præ ira fratres, aliumque habitum aut Monachalem, aut Ecclesiasticum, aut laicum obtulerunt, ut uno habitu Ordinis Prædicatorum excepto, quemcumque mallet, minis & injuriis cedens, tandem assumeret.

Hæc narranti Guillelmo favet Bartholomæus de Capua, Logotheta, & Proto-notarius Regni Siciliae, testis auditus, & juratus in *processu Canonizationis S. Thomæ*. Is enim in eodem processu apud Bollandi Continuatores, *ad diem 7. Martii, capite 9. num. 76.* testatur, se inter alia *audivisse a fratre Joanne de Cajatia, &*

*a fratre Joanne de S. Juliano , qui cum
 Thoma vivente necessitudinem habuerunt,
 & ex quodam communi præloquio factum
 esse , ut favore , & potentia dicti patris ,
 Landulphi scilicet , idem frater Thomas
 captus , fuerit in castro paterno detentus
 & licet idem suus genitor sibi MONA-
 CHALES , VEL LAICALES VES-
 TES OFFERRET , eas nunquam re-
 cipere voluerit . Quæ verba clarissime sæ-
 cularem Thomæ vitam , antequam Domi-
 nicano Ordini adstringeretur , verbis aliis
 explicare non præstat ; sed potius quo se
 ab his expediat modo scriptor Adversarius,
 referendum denique est . Ait scilicet *capite*
5. num. 3. „ hinc observamus , paren-
 „ tem ejus Landulphum Comitem , cum
 „ illum e castro Aquæ-pendentis ad se ad-
 „ ductum , domestico carceri addixit , &
 „ Dominicanas , quas ille recens indue-
 „ rat , vestes in frustra concidit , *Monachales*
 „ *induendas obtulisse* : quod lau-
 „ datus supra Bartholomæus de Capua ,
 „ regni Siciliae Protonotarius , testis in
 „ processu canonizationis auditus , jura-
 „ mento testatus est . „ Ubi prætermitti
 non debet , solas *Monachales vestes* ab il-
 lo exprimi : *laicales* vero etiam *oblata* ,
 ut scribit Logotheta , silentio premi . Hinc
 sequitur ille , hanc efformare demonstra-
 tio-*

tionem : *non levis est*, inquit, *suscepti a nobis argumenti probatio*, *ne dixerim*, *demonstratio* : *qua etenim libertate*, *quo-ve jure Monachales vestes induendas obtulisset parens*, *si eas nunquam antea filius induisset* ? Verba sane Logothetæ non le-
vem probationem, sed clarissimam demon-
strationem suppeditant, si omnia adnoten-
tur, non qua Monachus Thomæ, an-
tequam ad Prædicatorum Ordinem se trans-
ferret, ut contendit Anonymus, ulla ra-
tione evincatur ; sed qua Monachus idem
profligetur : Thomamque tum demum sæ-
culo valedixisse, cum Prædicatorum Or-
dinem ingressus est, ostendatur. Non so-
las enim Thomæ in carcere detento *Mo-
nachales vestes obtulit* parens, sed etiam
laicales, ut scribit ille : qua igitur liber-
tate, quo-ve jure *laicales vestes* induendas
obtulisset filio, si antea in sæculo non exi-
stens, sed Monachus a multis annis pro-
fessus, vestem Dominicanam induisset ?

IV. Interim tam clara, tam diserta sæ-
cularis status, in quo versabatur adhuc
Thomas, antequam militiæ Dominicanæ
adscriberetur, cum proferant testimonia
prisca Vitæ ejus historici, Guillelmus de
Thoco, & Antoninus Archiepiscopus flo-
rentinus, atque Bartholomæus de Capua,
testis auditus, ac juratus in processu ca-
no-

nonizationis ejusdem , nemo negaverit ,
 scriptorem Anonymum aut illos vidisse
 nunquam , aut , quæ ab illis scripta sunt
 contra Monachatum Thomæ dissimulavisse .
 Nihilominus sic ille opus suum exor-
 ditur : „ divum Thomam , Scholarum An-
 „ gelum , antequam Dominicano Prædi-
 „ catorum Ordini nomen daret , Benedi-
 „ ctinum Monachorum institutum apud
 „ Casinenses professum esse , ibidemque per
 „ annos aliquot Monachum solennibus vo-
 „ tis obstrictum substituisse ; iis certe para-
 „ doxum videbitur inauditum , qui pri-
 „ scos vitæ ejus historicos leviter tantum ,
 „ ac defunctorie lectitarunt . Imo parado-
 xum inauditum maxime videtur iis , qui
 diligentissime Thomæ acta a priscis histo-
 ricis conscripta expenderunt : & quam
 aliis affingit Anonymus , ipse forte reum
 se prodit incuriæ , maximæque socordiæ .
 Rursus *capite* 8. difficultati e scriptorum
 Dominicanorum silentio petitæ , respon-
 det *num.* 1. „ nihil in historica concerta-
 „ tione roboris habere abnutivum argu-
 „ mentum : quive de D. Thomæ Mona-
 „ chatu siluere prisci scriptores Domini-
 „ cani , non idcirco negasse , aut com-
 „ mentitium esse suo illo silentio docuif-
 „ se . „ Verum patet quam maxime , pri-
 scos historicos Dominicanos de Monacha-
 tu

tu Thomæ nedum non siluisse; sed etiam ea narraſſe, quæ illum omnino deſtruunt: quod eſt eundem aperte negare. Siluiſſe ne dicendus eſt Guillelmus de Thoco, qui refert, tum nolentem Thomam talentum ſibi commiſſum *abſcondere ſub neglectioris vitæ ſtatu*, quod poterat per tranſitum ad aliquem ordinem augmentare, ductum fuiſſe ad Fratrum Prædicatorum Ordinem, diu cordis deſiderio affectatum; tum nobiles Civitatis de ingreſſu illius in Ordinem admiratos eſſe, quod tam nobilis juvenis parentum domum deſerviiſſet; tum demum fratres iratos veſtem Dominicanam recens indutam in fruſta concidiſſe, *ut præ verecundia dilaniatum habitum deponeret, & alium indueret, qui placeret ei?* Non ſiluit plane hæc ſcribens Guillelmus; ſed ac ſi Monachatus Thomæ vel tum ab aliquo fabulatore obtruſus eſſet, apertiffime illum inficiatur. Silet-ne præterea Antoninus, qui refert: *cœpiſſe ſecum Thomam, Domino agente, diſponere, ſæculum relinquere, & Ordinem Prædicatorum introire?* Silet-ne tandem Bartholomæus de Capua, dum juramento teſtatur, Landolphum parentem Thomæ, ut veſtem Dominicanam deponeret, *ei obtuliſſe Monachales, vel laicales veſtes, quas nunquam conſtantiffimus adoleſcens recipere*

voluit ? Si hæc pro silentio , & pro nihilo habenda sunt , libeat diem noctem dicere : nihilque erit ab historicis licet clare , licet diferte dictum , quod pro non dicto habeatur .

Hinc vero in auras abit Monachatus Thomæ ; cadunt omnia , quæ de Thoma velut a parentibus oblato , ac detonso narrat Anonymus . Præsumptionibus iisdem , quas ille exaggerat *capite* 4. ut Thomam Monachum faciat , vel ipse tandem cedere debet , ut Thomam nec oblatum unquam , nec cucullatum credat . Vix fieri potuisse , ait ille , Thomam piissimum Deo a parentibus ab ineunte ætate oblatum , oblationem de se factam , pubertatem ingressum ratam habere noluisse , & ad sæculum tandem rediisse . Sed narrant expresse prisca ejus vitæ historici , in sæculo vitam egisse illum , cum in Ordinem Prædicatorum ingressus est : igitur minime fuit in tenella ætate Deo sub Monastica disciplina oblatus . Ait etiam , de piissimo adolescente vel opinari nefas esse , ut abjecto cucullo , quod per oblationem induerat , ad sæculum rediisse , ibique ad multos annos veluti religionis transfugam substituisse . Sed illius ævi Scriptorum fide , certo certius est , tum demum sæculo valedixisse Thomam , cum Domini-
cano

cano Prædicatorum Ordini adscriptus est: igitur cucullum antea non induit, neque Monasticum institutum votis solemnibus professus est. Verum alia me manent argumenta, quibus hæc omnia demonstrem, priscis Thomæ actorum conscriptoribus, ac illius ævi documentis in auctoritatem adductis.

C A P U T V.

Thomas in tenella ætate Casinatibus instruendus traditus est, tanquam sæcularis puer. Casino discedit adhuc impubes. Neapolim mittitur ad scholas sæculares.

I. **Q**Uanquam ex iis, quæ dicta sunt, jam confectam rem esse, funditusque eversum Monachatum Thomæ, æquus bonusque omnis rerum æstimator judicabit; nihilominus pauca nonnulla, quæ de illo narrat Scriptor Anonymus, antequam Dominicano Ordini nomen daret, hoc loco expendenda veniunt, ne ullum ab Adversario prolatum argumentum dissimulare videar. Occurrit primum oblatio ejusdem Deo sub regula S. Benedicti a parentibus facta, quam his momentis *capite 3.* suadere nititur

titur ille ; nempe ex Guillelmo de Thoco, in-
 quiente : *puerum Thomam libenter Deo*
a parentibus oblatum ; ex Tholomæo Lu-
 censi , qui libro 22. *histor. cap. 20.* scribit :
nutritum illum fuisse in Abbatia montis
Casini , secundum morem nobilium illius
 patriæ , ut patet de B. Mauro , & Placi-
 do ; ex S. Antonino 3. *parte chronici* , ti-
 tulo 23. *capite 7. §. 1.* habente : *completo*
ætatis suæ quinquennio , parentes ejus
puerum Deo obtulisse , tanquam alterum
Samuelem ad Heli , ad Monasterium mon-
 tis Casini ; tandem ex Bartholomæo de
 Capua , cum juramento attestante in pro-
 cessu Canonizationis : *patrem ejus* , ori-
 gine nobilem , atque potentem monacha-
 visse dictum fratrem Thomam , disponen-
 tem , eum Abbatia præficere Casinensi .

Hæc sunt , quæ diligenter evolventibus
 priscos Vitæ S. Thomæ historicos , ut in-
 quit Anonymus , suadere debent , illum
 ab ineunte ætate oblatum fuisse Deo sub
 regula S. Benedicti ; tum cucullum pro
 more oblatorum gestasse , ac detonsum
 fuisse . At quis sibi persuadeat unquam ,
 id eos voluisse scribere , quos , si diligenter
 & accurate lectitentur , rem imo aliter
 narrare , compertum est : ut manifeste
 Anonymus peccaverit contra æquissimam
 legem illam Criticorum , qua præscribitur ,
 non-

nonnisi omnibus expensis , quæ narrant historici , de illorum sententia iudicium proferendum . Hæc porro qui comparaverit cum iis , quæ de Thoma narrant iidem , cum in Prædicatorum Ordinem ingressus est , pro certo habebit : Thomam , qui tum demum sæculo valedixit , parentum domum deseruit , sibi que oblatas Monachales , & laicales vestes , ut quæ placerent , indueret , constantissime recusavit , cucullum antea pro more puerorum oblato- rum non gestasse .

Ejusdem præterea educationem in Casinensi Cœnobio ita describunt prisci illi scriptores , ut nulla appareat oblatis pueri disciplina , sed solum illustrioris familiæ ephœbi in veste sæculari informatio . Ait Guillelmus eodem loco , parvulum Thomam Casini degentem *a nobilium puerorum consortio , qui ibidem nutriebantur in moribus , ut* MORIS ERAT PATRIÆ , *se* FREQUENTIUS ABSENTAVISSE . Ait etiam Tholomeus Lucensis , quem alii Bartholomæum vocant : puerum Thomam *nutritum fuisse in Abbatia montis Casini , secundum* MOREM NOBILIUM ILLIUS PATRIÆ , *ut patet de B. Mauro , & Placido ... habentem semper secum* SPECIALEM MAGISTRUM , MORE NOBILIUM REGIONIS , Ubi mos ille

patriæ , mos nobilium illius patriæ , mos nobilium regionis , cuicumque præjudiciis vacuo , & bona fide agenti , morem duntaxat sonat apud Casinates tunc vigentem, nobilissimos pueros patriæ , & regionis Thomæ Aquinatis , externos utique & sæculares , moribus & literis imbuendi . Quid enim opus erat , *morem patriæ , & regionis* exprimere , si de more pueros oblatos recipiendi , & informandi institutis Monasticis sermo fuisset , qui cæteris etiam Monachorum Cœnobiis communis erat ; quive Casini non *pro more patriæ , & regionis* , sed ex præscripto regulæ S. Benedicti *capite 59. inscripto : de filiis Nobilium , vel pauperum , qui offeruntur ,* & ex antiqua Monachorum consuetudine in usu erat ?

Prætermitti non debent illa Bartholomæi Lucensis verba : *habens semper secum specialem Magistrum , more nobilium regionis :* quæ de juniorum Monachorum Magistro nemo intelligat ; sed de quodam veluti cameræ præfecto , Thomæ educationi specialiter præsidente : non ex religionis præscripto , *sed more nobilium regionis .* Quid est etiam illud Guillelmi : *a nobilium puerorum consortio , qui ibidem nutriebantur in moribus , se frequentius absentabat ;* nisi Thomam dicere , ex
im.

impuberum oblatorum consortio , quos numquam fugisset , minime fuisse : sed ut familiæ illustrioris puerum , aliorum consortium pro libertate frequentius evitasse , ut orationibus liberius vacaret ? Eo vel maxime quidem , quod puerorum oblatorum disciplinam , quam describit Edmundus Martenius *libro 5. de antiquis Monachorum ritibus , capite 5.* diligenter observanti , colligere liceat , pueros oblatos simul pietatis & religionis officia exercere debuisse ; simul literis , & scientiis vacasse ; simul ivisse , quocumque ire opus erat ; ac nequidem ad naturæ necessaria officia sine focio , & magistro ire , ipsis unquam permissum esse .

Hinc vero prisca illi Thomæ vitæ scriptores , qui hæc omnia narrant , eo etiam naturali ac obvio sensu , quem hodieque de pueris , qui religiosi instituti Viris instruendi traduntur , usurparemus , Thomam dixerunt , *oblatum Deo a parentibus* , eundemque a patre , disponente , eum Abbatiae præficere Casinensi , *Monachatum fuisse* ; quod nempe in monasterio nutriendus traditus est ; ibidem moribus christianis , & literis imbuendus ; eo etiam parentum consilio , ut puer Monachis magistris affectus , Monasticam vitam adultior factus eligeret , ac tandem Abba-

tiae præfecturam , cujus redditibus inhiabat Landulphus , aliquando pro meritis obtineret . Quo denique sensu eundem Thomam Samueli , Mauro , Placido ab eisdem comparari , par est intelligere , ut nempe comparatio duntaxat instituatur quoad familiæ splendorem , ortus nobilitatem , ac ætatem tenellam , qua Thomam , sicut illos , in domo Dei , in Monachorum Cœnobio sub sanctissimis Præceptoribus tradere parentes voluerunt .

II. Non aliam plane a Monachis educationem habuisse Thomam , confirmat etiam annus ætatis adhuc tenellæ , & impuberis , quo ille , non jussu Abbatis , sed parentum voluntate , ejusdemque Abbatis sola suasionem , Casino revocatur , & Neapolim mittitur ad altiora studia . Contendit Anonymus , tum *capite 1. num. 1.* tum *capite 3. num. 5.* Thomam non decennem , sed aliquanto provectiorem , ac puberem , imo jam expresse solenniterque professum , quindecim annos natum , Abbatis sui jussu , atque mandato , Neapolim profectum esse , altioribus ibi studiis perpoliendum . Quæ tamen illius sententia præjudicata jam est , ex quo Thomam probaverim , Neapoli in sæculo degisse , ac tum demum sæculum , & parentum domum reliquisse , cum Dominicani instituti victum , cultum-

tumque asperiores amplexus est.

Sed alia favent disertissima ad id probandum Guillelmi verba in ejus Vita : *parvulus adhuc a nobilium puerorum consortio se frequentius absentabat : habens in manu chartulam, continentem in scripturis prima addiscentium puerilia rudimenta. Erat autem prædictus puer non verbis garrulus, sed meditari intra se incipiens taciturnus &c.... ut jam in eo novitia ætas ostenderet, quæ postmodum provecta monstraret. Abbas autem prædicti Monasterii providus, cum adverteret in puero tam certa, & matura future perfectionis indicia advocato Domino Landulpho, patre prædicti pueri, provide ei consuluit, ut puer mitteretur Neapolim ad studendum; ubi studens inciperet addiscere, quæ Deus tot indiciis incœperat præmonstrare. Unde puer de utriusque parentis consilio Neapolim mittitur, ut sub Magistri Martini in grammaticalibus, & logicalibus; & Magistri Petri de Hybernia studiis in naturalibus edoceretur. In quorum scholis tam luculenti cœpit esse ingenii, & perspicacis intelligentiæ, ut &c. Quibus plura dantur indicia tenellæ ætatis, cum Casino Thomas Neapolim profectus est. Habemus, parvulum Thomam sub Monachis institutoribus morum sanctitate in dies crescere;*

jam primis addiscentium puerilibus rudimentis apprime instructum apparere ; ac in novitia illius ætate fulgentissima sanctitatis , & scientiæ signa micare . En Thomæ adhuc *pueri* profectus , dum Casini versaretur , in puero sane pubem nondum adepto maxime laudandus . Tunc Abbatem animadvertentem in *puero* tam certa futuræ sanctitatis , & doctrinæ indicia , Landulpho patri *consuluisse* , ut Neapolim mitteretur *puer* Thomas . Puerum adhuc habeo Thomam ; in ejusque profectioe Neapolitana , *consilium* Abbatis habeo : nullum mandatum . Abbatis suasionibus cessisse parentes , deque *eorum consilio puerum* Thomam Neapolim missum esse , ut meliora studia inveniret . Ubi parentes de Thoma disponere , tanquam de filio sibi subiecto ; non Abbatem eidem tanquam suo mandata pronunciare , res est manifesta . Sed hunc Abbatem , sub quo inter studia literarum adolevit Thomas , fuisse Landulphum Senebaldum , & ipsum ex illustri Comitum Aquinatum familia , temporum ratio postulat , cum illum narret Richardus de S. Germano in *chronico* , anno 1227. Abbatia Casinensis præfecturam suscepisse , & anno 1236. obiisse . Hinc vero coniicere , par est , ac pene pro certo habere : puerum Thomam , quem anno

1225. aut 1226. natum postremo capite ostendam, Monachis Casinensibus, quibus tum præerat Abbas ille Landulphus, traditum fuisse a parentibus anno 1231. ad pietatem & primas literas informandum, ac eo etiam consilio, ut Abbate ejusdem familiæ, ac Thomæ patruo, auctore, Monasticum institutum amplecteretur; sed Landulphum eundem, cui nobilissimum Nepotis ingenium horrore fuerat, parentibus consuluisse, ut Neapolim mitteretur, missumque fuisse anno 1235. aut 1236. ineunte: Tomamque propterea adhuc puerum, anno ætatis nono, vel decimo, ut communis fert scriptorum Dominicanorum sententia, Casino discessisse. Paria, quæso, proferat Anonymus, ut Thomam evincat, *jam puberem, imo expresse solenniterque professum, quindecim annos natum, Abbatis sui jussu, atque mandato, Neapolim Casino profectum esse.*

Inquit ille, jam tunc *in Monte Casino in logicalibus, & naturalibus disciplinis optime profecisse Thomam dici, apud Tholomæum Lucensem libro 22. histor. cap. 20. „ Quis autem, (sequitur) tan-*
„ tus in decenni puero profectus esse po-
„ tuisset, quæ tanta philosophicarum
„ rerum peritia, ut pares ejus institu-
„ tioni procurandæ Magistros, ac Præ-

„ ceptores Casini non haberet ; alioque
 „ quærere opus esset : quanquam illum
 „ Angelica mente præditum dicas? „ Non
 ita est . Scribit namque apertissime Guil-
 lelmus de Thoco , puerum Thomam Nea-
 polim missum esse , ut *grammaticalia* ,
 & *logicalia* addisceret sub disciplina Ma-
 gistri Martini , & *naturalia* seu philoso-
 phica sub Magistro Petro de Hybernia ; un-
 de Tholomæus Lucensis , Thomæ Casini
 degentis profectum narrans , intelligen-
 dus est , non tam de optimo profectu *in*
logicalibus , & *naturalibus disciplinis* ,
 qua late patent spectatis ; quam potius
 in primis earumdem rudimentis , ut re-
 fert Guillelmus . Utriusque porro scripto-
 ris inita concordia , sua quammaxime
 constat veritas historiæ sæpe laudati Guil-
 lelmi , quæ Thomam adhuc impuberem,
 & tenellæ ætatis puerum sub oculos po-
 nit , cum Casino Neapolim missus est .

III. Quænam vero fuerint scholæ , quas
 Neapoli adibat ille ; an Monasticæ , an
 sæculares ? Id est vero postremo loco ex-
 pendendum , ut oblatio Thomæ , ejus-
 que Monachatus magis magisque semper
 evertantur . Monasticas asserit scriptor
 Anonymus , ac Monachos Præceptores
 facit Magistros illos Martinum , & Pe-
 trum de Hybernia , advocata auctoritate
 Con-

Constantini Abbatis Cajetani , & Buce-
lini in Martyrologio Benedictino , ac Ta-
bularum Casinensium , e quibus *Petrus*
ille de Hybernia non alius esse videtur ,
quam *Petrus de Donis* , patria *Ultonien-*
sis , quæ Hybernix regio est , *qui Mona-*
chus sancti Severini tunc erat in Civita-
te Neapoli , ut ait Anonymus : *nomen*
enim , & patria conveniunt apprime .

Scholas ego sæculares sustineo : illas
certe , quas Fredericus II. Imperator Nea-
poli aperuerat , ut bonas literas aut ere-
ptas , aut jacentes restitueret , & excita-
ret ; ævoque D. Thomæ florebant . De
his verba faciens Richardus de S. Germa-
no in *chronico ad annum* 1224. scribit :
Imperatorem *mensse Julio pro reformando*
studio Neapolitano ubique per regnum mi-
sisse literas generales ; illas fortasse , quæ
libro 3. Petri de Vineis , ejusdem Impe-
ratoris a secretis , & a consiliis , *nume-*
ro 11. positæ habentur , *ad scholares in-*
scriptæ : ubi legimus , *Doctores* , &
Magistros in qualibet facultate conquisi-
tos , ut novo studio præsiderent , ac Au-
ditores quo sub tantis Magistris literis &
scientiis , vacarent , undique advocatos .
Scribit etiam laudatus Richardus de S.
Germano *ad annum* 1234. studium idem
Neapolitanum , quod elanguere , ac pe-

ne aruisse videbatur ob diffidia Sacerdotium inter & Imperium oborta , denuo ab Imperatore anno eodem restauratum fuisse : *Studium* , inquiens , *quod Neapoli per Imperatorem statutum fuerat , quod extitit , turbatione inter Ecclesiam & imperium secuta , penitus dissolutum , per Imperatorem Neapoli reformatur .* In his ergo scholis , sese Thomas exercebat Neapoli degens ; ad easque ut mitteretur , consuluit Abbas Cœnobii Casinenfis , ac voluerunt parentes ejus , ut angelicum ingenium , quod in pueritia præmonstraverat , in tam celebri Academia excoleret altioribus studiis , Thomaque dignis .

Tempora fane conveniunt , cum studium Neapolitanum instauraverit Fredericus Imperator anno 1234. Casinoque Thomas anno sequenti, vel 1236. ineunte , revocatus fuerit : ac etiam scholas istas manifeste indicent , quæ narrat Guillelmus de Thoco de juvene Thoma in scholis Neapolitanis auditore. Scribit nempe : *festinum profectum Thomæ in scientiis magistros , & alios in admirationem rapuisse ; famam ejus per scholas volitasse ; & quemdam fratrem Ordinis Prædicatorum præfati juvenis admirandam scientiam considerantem , de ipsius do-*
ctri-

& trina & sanctitate *visionem accepisse* ;
 Quibus se ita rem habuisse evincitur , ut
 Thomas publicas illas adiret scholas ; de
 mirabili propterea ipsius profectu in scien-
 tiis invicem verba facerent , qui in eisdem
 auditores erant , ac ipsi etiam Magistri ;
 sicque fama ejus per scholas volitaret ;
 Fratres etiam Prædicatores , qui ibidem
 sacris doctrinis tradendis incumbabant ,
 præclarissimum juvenis ingenium admira-
 ri potuerint . Bene quidem cohærent om-
 nia . Thomam vero si Monachum facias ,
 in privata Monachorum schola sese exer-
 centem , nihil est horum , quod de illo
 dici queat .

Neque solum scholas hic habeo sæcu-
 lares , & publicas , quas adiret Thomas
 altioribus studiis exornandus , easdemque
 a prisco Vitæ ejus scriptore satis indica-
 tas ; sed etiam Magistrum , & Doctorem ,
 quo ille in philosophicis disciplinis addi-
 scendis utebatur , mihi videor invenisse ;
 non *Petrum de Donis Ultoniensem* Be-
 nedictini instituti professorem , aut alium
 quemvis Monachum , in Monachorum
 schola præsidem ; sed *Petrum de Hyber-*
nia , in publicis & sæcularibus illis a Fre-
 derico II. institutis scholis , ævo etiam D.
 Thomæ instauratis , & florentibus , Do-
 ctorem eximium . Is ille *Petrus de Hy-*
ber-

bernia est , ad quem epistolam decimam libro 3. Petri de Vineis inscriptam habemus , Imperatoris nomine datam , qua constat , illum ad studium Neapolitanum regendum advocatum fuisse , ac plurium auri unciarum mercede pacta pro summa ejusdem Imperatoris munificentia conductum . Epistolæ verba hæc sunt : *Te igitur de cujus experta scientia , probitate cognita , & doctrina probata in conspectu nostro jam pluries multorum testimonia claruerunt , ad celebranda communis studii ejusdem festiva solennia hilariter providimus invitandum ; fidelitatis tuæ præcipiendo mandantes , quatenus de favore , & gratia nostra securus , ad civitatem ipsam ob reverentiam Majestatis nostræ personaliter recturus accedas . Quid est ergo ultra , ut de scholis Neapolitanis , quas adibat Thomas , & de Magistris ejus quæramus ? Magister adest Petrus de Hybernia : nomen enim , & agnomen , & patria , & tempora conveniunt apprime : qui cum in scholis publicis , & sæcularibus moderator esset ; scholas etiam sæculares adivisse Thomam , compertum est .*

Quæ omnia tandem , quanquam singula , & seorsim accepta rem conficiunt omnino , si tamen conferantur cum iis , quæ pri-
fci

sci Vitæ Thomæ historici de illo narrant, cum Ordinem Prædicatorum amplexus est, & superiori capite differui : tum scilicet demum cogitavisse nobilissimum adolescentem relinquere sæculum, parentum domum deferere, neglectiorem vitam per transitum ad aliquem Ordinem in meliorem commutare; uno verbo sæculari in statu eo usque versatum illum esse : decretoria sine dubio sunt argumenta, quibus notum exploratumque fit, Thomam nunquam Monachum professum fuisse; nunquam Casini detonsum egisse, aut cucullum pro more puerorum oblato- rum gestasse; sed solam a Monachis Casinen- sibus sanctissimam educationem accepisse: cujus denique rei testem addo Bucelinum ipsum, cujus auctoritate utitur scriptor Anonymus, hæc habentem in *chronologia Benedictina*, quæ Annalibus Bene- dictinis ab ipso conscriptis asuitur, ad annum 1229. *Rev. Patres Dominicani, & Universus orbis debent Casinatibus no- stris Maximi doctoris, Thomæ Aquina- tis, sanctæ educationem.*

CAPUT VI.

Martyrologii Casinensis , & Giachetti Malespinæ fides , & auctoritas eliditur.

I. **H** Actenus nuperum Monachatus D. Thomæ assertorem & vindicem conjecturis, & præsumptionibus ad id probandum indulgisse, & verbis veterum Vitæ ejusdem scriptorum, ut summum ambiguis causam suam perorasse, audivimus. Clariora modo ejusdem rei documenta prolaturus est; eaque depromit ex Martyrologio, seu Calendario quodam Casinensi; & ex Auctario historico Giachetti (non Sacchetti, ut ille) Malespinæ Florentini. Quod primum spectat: narrat Joannes Mabillonius *tomo 1. Musæi Italici, pag. 123.* in Bibliotheca Casinensi, quam anno 1685. mense Novembri illustrabat, Martyrologium vetus extare, in quo nonis martii, *secunda quidem manu, sed ante trecentos annos* adscriptum legitur: *nonis Martii apud Fossam-novam natale S. Thomæ Confessoris, Viri eruditissimi: qui oriundus de Aquino, primo Casinensis Monachus factus, postmodum in Ordine B. Dominici frater Præ-*
di-

dicator effectus , sua multiplici , & fructuosa doctrina illuminavit valde Ecclesiam sanctam Dei .

Giachettus autem Malespina in *Auctario historiae Ricordani* , patris sui , *ad annum 1286.* ut citat scriptor Anonymus (in editis autem ad annum 1284. ab incarnatione) *capite 223.* hæc narrans inducitur patrio idiomate : *dal detto Carlo rimase Carlo secondo , Principe di Salerno , ed ebbe più figliuoli dalla sua donna , figliuola ereda del Re d'Ungheria . Il primo suo figliuolo fu Carlo Martello , che poi fu Re d'Ungheria : il secondo fu Lodovico , che si fece frate della povera vita , e mai entrò , avvegnacche l'abbiano appropriato a loro : siccome i frati Predicatori Tommaso d'Aquino , il quale innanzi che fosse frate Predicatore , fu Monaco : e quando venne a morte , che infirmò in camino , rimordendolo la coscienza , si fece portare alla Badia , donde era stato prima Monaco , e Monaco morì , e i Monaci hanno il corpo suo . Quod latine sic reddit : Carolus prædicto superstes fuit Carolus secundus , Salerni Princeps . Is ex Hungariæ Regis filia , & hærede , quam uxorem habuit , complures sustulit filios : quorum primus fuit Carolus Martellus , postea Rex Hungariæ :
alter*

*alter Ludovicus, qui fratrum pauperum, seu Minorum instituto se devovit, eorum tamen claustra nunquam ingressus est, quanquam illum iidem sibi vendicent: quemadmodum & Prædicatores Thomam Aquinatem, qui antequam ad Prædicatores transfret, Monachus fuerat; & ad extremum, cum in itinere morbo premere-
tur, religione tactus in Cœnobium, ubi prius monachus extiterat, portari se voluit, ibique monachus mortuus est. Eiusdem corpus obtinent monachi. Hæc ille.*

Monachatum Thomæ his alseri documentis, quæ allata sunt, fateor: sed fidem & auctoritatem (quod præcipuum est, ejusque defectu clarissima alia in factis historicis testimonia non raro repudiantur) minime illis constare ad eundem persuadendum Thomæ Monachatum, id est, quod ego contendo. Quod attinet ad Casinenſe Martyrologium; optandum eſſet; ut illud propriis oculis expendi poſſet, ejusque ætas accuratius coniici; non quia ſua Joanni Mabillonio laus, & ſumma peritia in dignoſcendis manuſcriptis codicibus ſalva non ſit; ſed quod a ſapientiſſimo Viro, olim Bibliothecæ in Europa celeberrimæ Præfecto, non ſemel audiverim, eoque monſtrante, experimento probaverim, frequentius Ma-

nuscripta monumenta ad ætatem uno etiam sæculo posteriorem , quam quod indigitaverit Mabillonius , detrudi tutius esse . His tamen , quæ clarissimus Monachus nos docuit , liceat acquiescere , eademque verissima existimare : habemus tamen , tum adjectitiam illam esse quamdam marginalem adnotationem *secundæ manus* ; tum solum *ante trecentos annos* conscriptam . Hoc est , cum Mabillonius anno 1685 Casini versaretur , ac Cœnobii Bibliothecam examinaret , illudque invenerit Martyrologium ; fit inde , si anni trecenti demantur , solum cadente quartodecimo sæculo adnotationem illam in margine adjectam fuisse : cum nempe integrum jam fluxisset sæculum a morte D. Thomæ , quæ accidit anno 1274.

Bono igitur Monacho , qui post integrum sæculum a morte Thomæ Martyrologium Casinense interpolabat , Thomamque Monachum Casini fuisse scribebat , quænam fides præstanda est ? Vetustiora sane monumenta , unde dictis suis fidem conciliaret , citare debuerat : quæ vero citasset ? si quæ supersunt , & ad nos pervenerunt , ab Auctoribus conscripta , qui Thomam viderunt , & cum eo versati sunt , aut eidem ætate proximi fuerunt , oppositum tradunt manifeste .

Guil,

Guillelmum de Thoco intelligo, Tholomæum Lucensem, Bartholomæum de Capua, ac demum S. Antoninum: quos Monachatum Thomæ pluribus evertere, ostensum est.

II. Minoris momenti, leviorisque fidei, imo nullius, Giachetti Malespinæ narrationem habendam esse, plura suadent. Primo illud est observandum, eam non extare in exemplaribus, quæ primum Florentiæ cusa sunt anno 1568. in aliis, que ad Manuscriptos codices emendatis, ibidem anno 1718. typis editis; & quam eandem haberi in vetusto codice Manuscripto, olim apud Petrum Junium Ugolini filium, Patritium Florentinum asservato, testatur Angelus de Nuce, scriptore Anonymo referente: non ideo fides tam facile impetranda est, codicis ejusdem nota non expensa, ac aliis maxime ineditis codicibus non collatis.

Non erit etiam abs re, si admonuerim, Joannem Villanium, qui res ejusdem ævi in sua historia, iisdem pene verbis Malespinarum, Ricordani, & Giachetti, solet recensere, nullam ibi facere Thomæ, ejusque Monachatus mentionem: quanquam liberiori calamo illum scripsisse, nemo nescit. En illius verba *libro 7. capite 94. editionis Florentinæ*
1587.

1587. hebbe più figliuoli della Prenzessa sua moglie , figliuola e reda del Re d' Ungheria , il primo fu Carlo Martello , che fu poi Re d' Ungheria ; il secondo fue Luis , che si rendè frate Minore , e poi fu Vescovo di Tolosa ; il terzo fù Ruberto &c. Hoc est , latinè : ex Hungariæ Regis filia , & herede , quam habuit uxorem , plures filios suscepit ; quorum primus fuit Carolus Martellus , postea Rex Hungariæ ; secundus Ludovicus , qui Ordini fratrum Minorum nomen dedit , subindeque Episcopus Tolosanus creatus est ; tertius Robertus &c. Neque solum in editis defunt , quæ narrantur de Thoma , sed etiam in Codice Ms. præstantissimo , & optimæ notæ , qui aservatur in Bibliotheca Illustrissimi D. Abbatis Joannis Baptistæ Recanati , Patrii Veneti ; cujus humanitati debeo , ut illum visere , & expendere potuerim : in quo *capite eodem* 94. sed *libro* 8. ea duntaxat habentur , quæ in editis legere quisque potest . Quod est forte indicio , pericopen illam ex Giachetto Malespina allatam , aut non extasse in codicibus ejusdem Giachetti , quibus utebatur Joannes Villanius , ut suam ævi illius historiam texeret , aut inventam , uti manifestam fa-

bellam , & putre commentum , ab eodem rejectam fuisse.

Ut ut vero se res habeat; tot alia in brevi illa sententia peccata patravit Giachettus , ut mirum esset , Thomæ Monachatum vere narrasse . Scribit 1. Fratres Minores sibi vindicare voluisse Ludovicum Caroli secundi filium : cur vero ut sibi illum vendicarent , opus erat , quem Odoricus Raynaldus , & Abrahamus Bzovius ex Antonino , Archiepiscopo Florentino *ad annum 1296. referunt : habitum Ordinis Minorum humiliter suscepisse , & professionem expressam in manibus Ministri Generalis fecisse ;* antequam sibi delatum Tolosæ Episcopatum acceptaret ? 2. Thomam , ait , cum in itinere morbo premeretur , portari se voluisse in Monachorum Cœnobium , ubi primum Monachus degerat : nemo vero nescit , non Casini , ubi moribus & literis imbutus fuit , sed Fossæ-novæ apud Cistercienses hospitio exceptum fuisse . 3. Conscientiæ stimulis actum , refert , voluisse in Cœnobio Monachorum diem ultimum claudere : sed quibusnam conscientiæ stimulis ageretur ille , qui etiamsi Monachus antea extitisset , rite , & ex juris formulis , ac aliorum prævio exemplo , Ordinem religio-

gionis commutavisset ? 4. tandem ait , Thomam obiisse Monachum : quo nihil magis a veritate abhorret , cum spiritum emisit inter fratrum suorum Domini-
 cani instituti , quos in via comites habe-
 bat ; amplexus , factaque apud fratrem Raynaldum de Piperno ejusdem Ordinis generali confessione . Hæc sane omnia , quæ totidem Giachetti commenta ever-
 tunt , narrat disertissime Guillelmus de Thoco his verbis : post hoc cum prædi-
 ctus Doctor fuisset aliquibus remediis con-
 fortatus , ut videretur sibi , quod posset iter incæptum proseguere versus Romam , juxta monasterium Fossæ-novæ transiens , invitatus ab Abbate , & monachis , vo-
 lens ibi aliquibus diebus vires resumere , prædictum monasterium est ingressus . Qui cum primo ingressus fuisset Ecclesiam ... claustrum postea intravit ... & tactus spi-
 ritu prophetiæ dixit , pluribus audienti-
 bus monachis , & sui Ordinis fratribus , & præcipue suo socio , cui consueverat similia revelare : frater Raynalde , hæc requies mea &c. Post quod propheticum dictum , de suo obitu fratribus sui Ordinis præcipue lamentantibus , positus fuit do-
 ctor in Camera Abbatis &c. Post devotum sepulturæ officium , frater Ray-
 naldus de Piperno ... prædicavit , & di-

xit : ego istius Doctoris totius vitæ exterioris , & conscientiae testis sum , & frequenter audiui meritum ejus tam evidens , & nunc generalem ejus confessionem audiui &c. Hæc ille .

Fabulam præterea cecinisse Giachettum , dum Aquinatem , cum in itinere morbo premeretur , Religione tactum , in Cœnobium Monachorum portari se voluisse , ibique resumpto cucullo Monachum obiisse , scribit ; evinci potest ex Tholomæo Lucensi , ejusdem ævi scriptore , qui in historiæ libris , & in Annalibus verissimas causas alias aperit , quæ Thomam , ut ad Monachos Fossæ-novæ declinaret , impulerunt : quod nempe nullum in vicinis locis habebant Conventum fratres Ordinis Prædicatorum ; ejusque consanguinei , Domini de Cicano , in eo Monachorum cœnobio conveniens hospitium impetrarunt , ubi Vir sanctissimus sanitati suæ consultius provideret - Ait enim in *Annalibus* , tomo 25. *Biblioth. PP. ad annum 1274.* Thomas recedens de Neapoli , & veniens in Campaniam , in domo Dominorum de Cicano apud Dominum Annibaldum , qui neptem suam habebat in uxorem , graviter infirmatur continuo . Unde coactus ægritudine , & ad instantiam dictæ suæ neptis declinavit

vit ad Monasterium Fossæ-novæ , ibidem-
 que mortuus est . Paria habet libro 23.
 histor. capite 8. inquit: recedens de Nea-
 poli , ubi regebat , & veniens in Campa-
 niam , ibidem graviter infirmatur . Et
 quia prope locum nullum Ordo Prædica-
 torum Conventum habebat , declinavit
 ad unam solemnem Abbatiam , quæ dici-
 tur Fossa-nova , & quæ erat Ordinis Ci-
 sterciensis , in qua sui consanguinei Do-
 mini de Cicano erant patroni . Quis er-
 go tam bonus , qui Giachetto credat ,
 uno verbo narranti , minime data opera,
 sed occasione , ut poterat , arrepta , Tho-
 mam conscientiæ stimulis actum ad Mo-
 nachos accessisse , ut Monachus tandem
 e vita migraret ? Illos imo nunquam vi-
 disse , neque ad eos declinare cogitasset
 unquam , nisi , ut testatur Tholomæus , di-
 ligentissimus ejus vitæ scriptor , eidemque
 synchronus , necessitate compulsus , quod
 in vicinia nullum erat , ubi exciperetur,
 fratrum sui Ordinis Monasterium ; &
 consanguineorum adstrictus humanitate ,
 qui locum eidem in Monachorum cœno-
 bio procuraverant , eo adire constituisset,
 ut viribus tandem reffectis iter suum ad
 Concilium Lugdunense prosequeretur .

Malam etiam fidem , enormemque la-
 psam Malespinæ , ut cætera plura omit-

tam , probant evidentissime , quotquot
 acta sunt in causa translationis Corporis
 S. Thomæ , cujus historiam scripsit Rai-
 mundus Hugonis , illius ætatis Auctor ,
 eamque ex pervetusto Ms. autographo ,
 apud fratres Prædicatores Tolosæ asserva-
 to , Bollandi Continuatores *ad diem 7.
 Martii* ediderunt . Nemo nescit namque ,
 Monachos Cistercienses Fossanovanos ,
 apud quos diem ultimum clausit maximus
 Ecclesiæ Doctor , ejusque corpus conditum
 fuit , de sacris lipsanis sibi postmodum
 ereptis graviter doluisse , ac appellatione
 ad Romanum Pontificem interposita , ni-
 hil non præteriisse , ut illa sibi restituen-
 tur . Si Monasticam institutionem aliquan-
 do Thomas amplexus esset ; si conscientia
 stimulis actus , ad Monachos morbo pres-
 sus portari se voluisset , ut extremam
 saltem vitæ periodum apud Monachos
 suos viveret ; si Monachus tandem , ve-
 lut ejurato Prædicatorum Ordine , defun-
 ctus esset ; summa sine dubio ratio Ci-
 sterciensibus adfuisset , quam adversus fra-
 tres Prædicatores obiicerent , ac Urbano
 V. Pontifici Maximo ad causæ defensionem
 adducerent , ut pro votis tandem , quod
 optabant , felicissime consequerentur . Sed
 hoc momento , quo nil gravius , nil so-
 lidius , & clarius afferri unquam potuisset ,
 cau-

causam suam non perorarunt illi ; nullam injecerunt mentionem de Monachatu D. Thomæ , tum juvenis , tum morbo extremo laborantis ; unaque furti accusatione intentata , sibi sacrum thesaurum ablatum restitui , postulavere . En verba , en causæ argumenta omnia , quæ nomine Abbatis , laudato Raimundo referente *capite* 2. Jacobus de Sena , *Advocatus Fiscalis* , coram Pontifice Romano , apud quem lis pendebat , brevi sententia proposuit , inquiens : *quod Magister Generalis Ordinis Prædicatorum , Elias nomine , intraverat Conventum Fossænovæ , & fregerat campanile , & commiserat sacrilegium , & fecerat furtum .* Furtum etiam sacri depositi , nihilque præterea aliud , objecit Eliæ Urbanus V. Monachis favens ; *tu furatus es* , inquiens , *Corpus S. Thomæ ?* cui summa fidentia respondit ille : *sanctissime Pater , caro & frater noster est ;* nempe ut subiicit Historicus : *voluit dicere , quod quis rem propriam non furatur .* Quis credat , meliori mente , meliorique forte non acturos fuisse causam suam Cistercienses , e Monachatu S. Thomæ argumento desumpto , si Monachum eundem & primis , & postremis vitæ annis scivissent ? Cur Monachum Thomam non asserit Pontifex , apertique mendacii reum

non arguit Eliam, qui S. Doctoris corpus, tanquam *rem propriam*, sibi ac Ordini Prædicatorum restitutum, ne Monachis extraneis reddere adstringeretur, jura omnia sibi favere declamans, obtestabatur? Neque semel mirari subit altum adeo, mirabileque silentium de Monachatu S. Thomæ, ubi ferebat occasio, ac summa necessitas, ut palam denique facerent Pontifex summus, & Monachi, S. Doctorem & juvenem gestasse, & morti proximum resumpsisse cucullum; cum narrare pergat Raimundus *capite 3. Prædicatorum votis Urbanum V. parum faventem, subiratumque respondisse: se justitiam velle facere in hac causa*. Quid hoc loco requirebatur ultra, ut causa caderent fratres Prædicatorum, Monachisque sacri depositi jacturam ægre ferentibus fieret satis, quam id unum allegare: Thomam aliquando Monachum professum, inter fratres Prædicatorum postmodum cooptatum, ad Monachos tandem reversum, Monachum obiisse? Nihil hujusmodi in Pontificis mentem venit, qui furtum duntaxat animo versans, *decretale illud, de latoribus quod dicitur prædonum fore restituendum, volebat observari*; & Eliæ subiicienti, honores maximos *a fratribus suis Prædicatoribus Thomæ sanctissimo, ejusdem Ordinis olim*
Pro-

Professori, exhibendos esse, id unum respondit: *numquid non Ordo meus S. Benedicti est potentissimus, & Ordo tuus quasi nullus ad honorandum dictum sanctum? melius ergo videtur, quod apud Monachos nostros ipse remaneat*. Unus plane obii-ciendus erat Monachatus S. Thomæ: sed qui nullus erat, non objecerunt ejus Monachatum Cistercienses Fossanovani, sibi thesaurum ereptum restitui postulantes; nec objecit summus Ecclesiæ Hierarcha, qui Monachis primum favebat: ut propterea putidissime voluisse mentiri Giachettum, *aliunde Franciscanis & Dominicanis*, fatente Anonymo, *minus æquum*; dum S. Thomam prima ætate, ac postremis vitæ annis tam diserte Monachum facit, quisque intelligat.

Tot ergo deturpatam erroribus Giachetti sententiam, quæ nonnisi scriptoris, Thomæ gesta, quæ scirent omnes, supine ignorantis, fœtus esse potest; mirum est, ab Adversario allegari potuisse, ut præconceptæ opinioni de Monachatu Thomæ fidem faceret. Vel ex ipsa tot mendis scatente Giachetti narratione id saltem colligendum esse, ait ille: *Monachatum Thomæ tunc temporis compertissimum fuisse*; de quo propterea ansam ille arripuerit cætera confingendi. Unde habet
Ano-

Anonymus , tunc temporis compertissimum fuisse Monachatum Thomæ , silentibus aliis synchronis scriptoribus , imo apertissime abnuentibus : unoque illius ævi scriptore Giachetto asserente , qui pari libertate tot alia finxit , ac præsertim utrumque illud fingere potuit : & Thomam initio fuisse Monachum ; & in extrema vitæ periodo ad Monachos reversum esse , & Monachum obiisse ? *Id nemo dixerit* , reponit ille , *nisi qui Giachettum mortalium imprudentissimum simul & impudentissimum finxerit* . Talem , inquit ego , se præbet , cum Thomam obiisse Monachum scribit , quidni & cum Thomam , antequam in Dominicanum Prædicatorum Ordinem se conferret , Monachum facit ?

C A P U T VII.

Narratio Thomæ de Cantimprato & Tholomæi Lucensis , de Abbatia Casinensi Aquinati oblata expenditur : Monachatus ejusdem iterum profligatur.

I. **S**criptor Anonymus *capite* 5. e præcis duobus Vitæ D. Thomæ scriptoribus , Thoma de Cantimprato , & Tho-

Tholomæo Lucensi, quos sequuntur, & exscribunt Paulus Langius in *Chronico Citizenensi*, & Leander Albertus libro 3. de *Viris illustribus*, singularem plane, & observatione dignam, ut inquit, narrationem refert, de Abbazia Casinensi Thomæ Aquinati a Romano Pontifice in gratiam parentum oblata: qua ex re Monachatum Thomæ sibi videtur probare, & evincere posse, inquiens: *quid sibi vult, ea D. Thomæ Prædicatoribus recenter adjuncti in Abbatem Casinensem electio, si Benedictinus, & quidem expresse professus, reipsa non erat?* Addit subinde Pontificum Romanorum decreta, Innocentii III. & Gregorii IX. queis cautum est, ne Monachis præficerentur Abbates extranei, ut magis Thomæ Monachatum pro viribus inde colligat; & confirmet.

Verba utriusque scriptoris sub oculos primum ponenda sunt, invicem præterea conferenda, ac mendis nonnullis detergenda: quo demum fiat, rem hanc singularem, & observatione dignam, prout eam prisca narrant historici, minime Thomæ Monachatum confirmare, sed evertere. Hæc sunt verba Tholomæi Lucensis libro 22. *histor. capite 29. Roma inde vadit Coloniam ad fratrem Albertum, ubi multo tempore fuit: & ibidem existenti oblata fuit*

fuit *Abbatia Montis Casini* per *Innocentium*, gratia *Parentum*, qui jam erant *expulsi de regno*: sed *recusavit*. *Thomas* autem de *Cantimprato libro 1. de apibus capite 20. §. 9.* editionis *Georgii Colvenarii*, *Duaci 1627.* ait: *cum quidam nobilis adolescens, de Romanorum partibus, Thomas de Aquino nomine, hæc & his similia, de quibus antea disseruerat, vereretur, intravit Ordinem fratrum Prædicatorum Bononiæ. Qui cum Domino ibidem in magno fervore, & alacritate spiritus deserviret, invidit diabolus, & instigavit parentes ejus, & maxime duos fratres illius potentissimos, & feroces, qui obtinuerunt a Papa, ut ad Curiam per literas Apostolicas citaretur. Qui ut comparuit, jussus est, habitum Ordinis deponere, & dignitatibus Ecclesiasticis insigniri. Quod cum sperneret mira constantia, furtim a suis fratribus raptus est, & in carcerem clam detrusus. Injurias Thomæ illatas postmodum narrat; fratresque tandem ab Imperatore, ne fratrem male haberent, cohibitos. Quibus recensitis, pergit narrare: nec diu *Satan* distulit insidias adolescenti spargere. Instinctu enim fratrum suorum carnalium, & amicorum, quos habebant in Curia, per literas Apostolicas iterum mandatus est frater Thomas. Venienti*

nienti autem , mox a Papa præcipitur ,
ut regimen Abbatia Casinensis susciperet .
Renuit ergo præclarissimus adolescens , nec
Ordinem , vel habitum suum deferere ulla
ratione consensit . Cui cum Papa concede-
ret , ut IN ORDINE , ET HABITU
SUO PRÆESSET OFFICIO , noluit ille ;
& clam prolapsus a Curia fugit , & in
Coloniam Agrippinam venit . Hæc ille .

Quæ cum hoc loco recensuerim , liceat
mihi menda plura , quibus hæc scatet nar-
ratio primum advertere , quæve aut vera,
aut verisimilia non sunt , aut dubia indi-
care . Et quidem negaverit nemo , a ve-
ro abludere Thomam de Cantimprato ,
dum narrat 1. Aquinatem de Romanorum
partibus venisse Bononiam . 2. Bononiæ
vestem Dominicanam indutum , ibi ali-
quandiu substitisse . 3. in Curiam semel ,
& iterum a Romano Pontifice vocatum ,
eoque profectum esse . 4. Dignitatibus Ec-
clesiasticis a Pontifice oblatis exornari no-
lentem , tunc a fratribus furtim raptum ,
& in carcerem detrusum . 5. e Curia de-
mum clam prolapsum , Coloniam Agrip-
pinam petiisse . Probatum nemo Vitæ Tho-
mæ priscus historicus quidpiam simile nar-
rat : hominique Brabantio longe diffito hæc
fingenti parcendum est .

In ipsa præterea narratione de Abbatia

Ca-

Casinenſi Aquinati oblata, paria non ſunt
& conſona, ſed invicem diſcrepantia, quæ
referunt Thomas de Cantimprato, &
Tholomæus Lucenſis. Scribit iſte, Thomæ
Coloniæ exiſtenti ſub diſciplina Alberti
Magni Abbatiam Caſinenſem oblatam fuiſ-
ſe: narrat ille, id factum, antequam
Coloniam proficiſceretur. Ait etiam Tho-
lomæus, Abbatiam eidem longe a Curia
Pontificia diſſito per Innocentium delatam:
ait vero Cantimpratani, Thomam in cu-
riam advocatum, ibidemque exiſtenteſ il-
lam ſibi collatam reſpuiſſe. Imo ſcribit
ille, ſolum hanc ei dignitatem & præſectu-
ram *oblatam fuiſſe*; & iſte, ac ſi delata
jam eſſet, ſubinde refert, Pontificem
Thomæ præcepiſſe, ut regimen illius ſu-
ſciperet: unde etiam ſcriptor Anonymus,
Thomam narrat *Casinenſis Monafterii Ab-
batem creatum fuiſſe*.

Quamquam vero conveniunt ambo de
tempore, quo eadem Abbatia Aquinati
delata dicitur, aut oblata, poſtquam ſci-
licet de carcere liberatus, ſuis fratribus
Prædicatoribus reſtitutus fuerat; nihilomi-
nus eo tempore id contingere non potuiſ-
ſe, colligi videtur ex Guillelmo de Tho-
co, & Bartholomæo de Capua; quorum
ille narrat: Theodoram matrem, *cum
videret, quod deberet impleri in filio,*
quod

quod per Eremitam prædictum fuerat : illum nempe fratrem Ordinis Prædicatorum futurum ; & videretur non tam juvenis constantiam , quam Dei providentiam impugnare , dissimulata prudenter custodia , permisisse , ipsum de fenestra per funem deponi ; & alter , Patrem etiam Landulphum refert , cum filii constantia duritate & asperitate paterna convinci non posset , multis precibus uxoris suæ , & intercessionibus exoratum , eum a carcere liberavisse . Parum certe verisimile est , Thomæ parentes , qui ne Dei providentiam viderentur impugnare , ultro tandem permiserunt , ut e carcere fugeret , ac Prædicatorum Ordini restitueretur , ejus constantiam denuo tentare voluisse ; iterumque curasse , ut præclara Abbatia Casinenlis præfectura exornaretur ; in eorumque gratiam id omne fecisse Romanum Pontificem .

II. Hæc forte cuiuspiam videri poterunt totidem argumenta , quibus narratio illa de Abbatia Casinenfi Thomæ oblata in dubium vocari possit . Non is vero ego sum , qui id contendam : eaque tantum in illius facti examine mihi mens fuit , ut a fabellis adjunctis detergeretur ; ad illudque demum tempus fortasse redigi debere , constaret , quo in carcere domestico deti-

ne.

nebatur , cum mater ejus , referente Guil-
 lelmo de Thoco , *per diversa fecit move-*
ri eum , volens experiri , si promissio ve-
re esset prophetica , quam tentatio mu-
taret humana . Tunc enim jam vidimus,
 Dominicanam vestem , quam recens in-
 duerat , in frustra concisam fuisse ; Mo-
 nachales , & laicales habitus oblatos , ut
 uno excepto Dominicano , alium indue-
 ret qui placeret ei ; inducta demum me-
 retrice ad illicita sollicitatum . Quidni
 etiam Casinensem Abbatiam ab Innocen-
 tio IV. eidem offerri , tunc solum postu-
 laverint parentes , ut a suscepto institu-
 to filium revocarent ?

Sua igitur , si lubeat , huic historiæ
 veritas constet : plane ejusdem scriptorem
 primum , Thomam de Cantimprato , cau-
 sæ , qua de ago , adversum non habeo ,
 sed potius testem disertissimum . Illud in-
 primis observo , quod ait : *quemdam nobi-*
lem adolescentem de Romanorum parti-
bus Bononiam venisse , ut vestem Domi-
 nicanam indueret : quæ verba nonnisi ju-
 venem sæcularem sub oculos ponunt . Quid
 est illud alterum : Thomam in Curiam
 vocatum , *jussum esse , habitum Ordinis depo-*
nere , & dignitatibus Ecclesiasticis insi-
gniri : nisi minime tunc illum fuisse Mo-
 nachum professum , sed Dominicanum

novitium duntaxat, qui veste Ordinis deposita, dignitatibus Ecclesiasticis quibuscumque posset insigniri? Quid est etiam silentium illud pristinae Monachalis professionis, qua Thomae persuadere potuisset Pontifex, ut libentius, ac facilius regimen Abbatiae Casinensis fusciperet; quam eloquentissimum argumentum, ejus Monachatus abnutivum? Quid demum illud est: Thomae *nec Ordinem, nec habitum suum deferere volenti* potestatem fecisse Pontificem, *ut in Ordine, & habitu suo praesset officio*; nisi alterius Ordinis, & instituti nunquam illum fuisse, nec cucullum gestasse unquam?

Sed inquit Anonymus: *novisse Innocentium Decessorum Innocentii III. & Gregorii IX. decreta, quibus cautum erat, ne Monachis praeficerentur extranei Abbates*; unde ita socordem & inertem illum dixerit nemo, ut quae noverat statuta, revellere vellet. Quae obiicienti Adversario respondendum est, de facto, quod narrat Cantimpratanus, sermonem hic esse: neque juribus, & Pontificum statutis confici posse, factum non fuisse, quod factum fuit. Negari enim nullo modo potest, si vera narraverit Cantimpratanus, Abbatem extraneum Casinatis praefectum fuisse ab Innocentio IV.

dum illis præfecit Thomam , ea conditione , *ut in Ordine , & habitu suo* , scilicet Dominicano præesset officio : non minus ac Monachum Cartusianum diceremus extraneum Magistrum Generalem , si Ordini Prædicatorum præficeretur , ea conditione , *ut in Ordine , & habitu suo maneret & præesset officio* , licet antea aliquando Dominicana professione obstrictus fuisset . Nec socordem vero , nec inertem Innocentium dixero , qui Decessorum statuta , quæ noverat , revellere poterat , ac forte voluit , ut Comitibus Aquinatibus optime de Apostolica Sede meritis gratificaretur , Thomam filium , licet Dominicanum , Abbatiae Casinenli præficiendo : ut ex hac propterea narratione nil omnino extundi valeat , quod Monachatum Thomæ suadeat : quem potius eadem everti , Cantimpratani fide , qui primus eam literis mandavit , compertissima res est .

C A P U T VIII.

Chronographia ætatis D. Thomæ a scriptore Anonymo posita examinatur .

Eadem reformatur . Postremum contra ejusdem Monachatum argumentum .

I. **J**Am satis in propatulo positam Monachatus D. Thomæ fabellam , puto
to

to ; ac etiam disertis manifestisque documentis probatum : Angelicum Præceptorem Casini ab ineunte ætate moribus duntaxat , & literis in veste sæculari informatum esse ; pubertate nondum adepta , Neapolim ad publicas sæcularesque scholas missum ; ac sæculo valedixisse tum demum , cum Dominicanum Prædicatorum Ordinem ingressus est . Rerum huiusmodi chronographiam hoc loco expendere , plura suadent ; ut res easdem suis temporibus illigatas quisque percipiat ; quæ etiam ab Adversario posita est chronographia , ut minus accurata profligetur ; ac demum novo , ac postremo argumento quæ contra Monachatum Benedictinum Thomæ disseruimus , confirmentur . Tres potissimum anni sunt , qui diligentius , quoad fieri poterit , expendi debent 1. annus Æræ Christianæ , quo Thomas Dominicano Prædicatorum Ordini nomen dedit : de quo non multum cum Adversario dissidium erit . 2. annus ætatis , quem natus erat , cum diem supremum clausit Fossæ-novæ . 3. annus Christi , quo in lucem datus est : quos ita digessisse , ac ordinasse mihi videtur Anonymus , ut potius causæ susceptæ favere voluisse , quam veritati videatur .

Contendit ille , *anno æræ christianæ*

1243. *vel etiam* 1244. *Thomam fratrum Prædicatorum Ordinem ingressum esse : quorum primum amplector ego .* Duas enim illius anni notas designat Guillelmus de Thoco , narrans : tum Theodoram matrem in furias actam , quod Filium Thomam Dominicano Ordini recens adscriptum videre non potuit , *filios alios suos advocasse , qui erant cum Frederico Imperatore in Castro Aquæ-pendentis Tusciæ regionis : tum Innocentium IV. Pontificem Maximum , qui tunc erat in Tuscia , Imperatori mandavisse , ut dignam de fratribus Thomæ , qui eum rapuerant , & carceri mancipaverant , vindictam fumeret .* Quibus conficitur , eo anno , ac illis anni mensibus , Thomam vestem Dominicanam induisse , quibus Innocentius IV. in Tuscia manebat , ac etiam Imperator in Castro Aquæ-pendentis . Atqui vero Innocentium , mense Junio cadente anni 1243. Anagninæ Pontificem acclamatum fuisse , narrant præsci historici , Richardus de S. Germano in *chronico* , Nicolaus de Curbio in *Vita ejusdem Innocentii* , Matthæus Parisius , & alii : eundemque Tuscia tandem relicta , scribit laudatus Nicolaus , 17. *Kal. Novembris de Anagnia Romam ivisse , ibique receptum 17. Kal. Decembris ;* ut etiam , paucis diebus

bus exceptis , consentit Richardus . Sed & Fredericum Imperatorem , adnotant Bollandi Continuatores ad *caput 2. Vitæ S. Thomæ* , eodem Richardo , aliisque in testes advocatis : *ex Hetruria in Regnum Neapolitanum discessisse , mense Martio anni 1240. ac ibi mansisse usque ad Augustum anni 1243. quo in Tusciam rediit , ut Viterbium recuperaret : qua spe frustratus Montem-flasconis , & Aquam-pendentem munivit .* Igitur anno 1243. post Julium mensem , & ante Novembrem uterque , Pontifex , & Imperator , in Tuscia regione morabatur . Sed has easdem cum designaverit Guillelmus de Thoco illius anni notas , quo Thomas Ordinem Prædicatorum ingressus est , sequitur omnino , illum ad eosdem accessisse anno eodem 1243. post mensem Julium , & ante Novembrem .

II. Quod attinet ad annum emortua-lem Thomæ : hæc habet scriptor Anonymus *capite 1. in chronographia : anno 1274. ætatis 54. moritur in Monasterio Fossæ-novæ Ordinis Cisterciensis .* Anno æræ christianæ adnotato consentiunt omnes : sed positum annum ætatis præsci omnes inficiantur , qui scribunt , Thomam , ut summum quinquaginta annos natum obiisse . Tholomæus de Luca li-

bro 23. *hisor. capite 10.* ait: obiisse Thomam quinquagesimo vitæ suæ anno: alios vero dicere, quadragesimo-octavo. Primum numerum, inchoatum tamen duntaxat, sequuntur Guillelmus de Thoco, & S. Antoninus; ille: ut quadragesimum nonum annum, inquiens, suæ vitæ perficiens, quinquagesimo inchoaret æternæ gloriæ jubilæum; hic vero: obdormivit in Domino ætatis suæ anno quinquagesimo inchoato. Alterum quadraginta & octo duntaxat annorum amplectitur laudatus Tholomæus *lib. 22. hisor. capite 20.* sic habens: cum autem jam esset sexdecim annorum, habitum fratrum Prædicatorum assumpsit, & in eo in pura innocentia vixit triginta duobus annis, vel circa: quibus nempe si addantur sexdecim illi, anni habentur quadraginta & octo. Huic etiam numero suffragatur frater Jacobus de Viterbio Augustinianus, & Archiepiscopus Neapolitanus, in processu canonizationis D. Thomæ, num. 83. imo commune suffragium refert his verbis: non est verisimile secundum humanum ingenium, quod tot ac tanta potuerit scribere tam brevi tempore, sicut vixit idem frater Thomas, qui in quadragesimo octavo anno finisse dicitur communiter dies suos. Quibus hæc narrantibus, nulla dignis

gnis exceptione testibus, a scriptore Anonymo prætermiſſis, mirum eſt tam confidenter potuiſſe, ab illo ſcribi; *D. Thomam anno ætatis ſuæ quinquageſimoquarto diem ultimum obiſſe.*

III. Id vero, invitis etiam diis, dicere debuerat, quod Thomam anno æræ chriſtianæ 1274. certiffime defunctum, natum facit anno ejusdem æræ 1220. Verum Auctorum, quos laudavimus ſynchronos & ſuppareſ, fide & auctoritate conficitur, Thomam in lucem editum fuiſſe anno 1225 aut 1226. aut etiam 1227. nunquam anno 1220. Certum quidem natalem annum ſcriptores iidem non designant; ſed de uno, vel altero anno duntaxat inter ſe diſſident: nobiſque pro certo & explorato relinquunt, minime Thomam anno 1220. natum eſſe.

Quo ergo jure, qua fide id aſſerat Anonymus? Inquit ille *capite 4. num. 2. illud longe certius eſſe, meliorumque ſcriptorum ſuffragio comprobatum: Thomam anno 1220. natum.* Quæ ſunt, quæſo, certitudinis iſtius longe præſtantiora documenta? Quinam ſcriptores illi meliores, quorum ſuffragio natum Thomam anno 1220. tam certo aſſerit? Laudat nempe ſolos *Leandrum Albertum, Abrahamum Bzovium, & Vincentium Fontanam.*

Clarissimos Viros istos omni laude , & commendatione dignos censeo: nihilominus in re , qua de agimus , nemo sapiens lector *meliores* negaverit , qui a me laudati sunt : eorumque fide , & auctoritate nixus annum æræ christianæ millesimum ducentesium , & vicesimum , tanquam natalem Thomæ , non respuerit . Guillelmus enim de Thoco , ac Tholomæus Lucensis ævo eodem cum Thoma vixerunt ; frater Jacobus de Viterbio in processu Canonizationis testis laudatur a Bartholomæo de Capua ; & S. Antoninus anno 1389. natus , ante medium sæculum quintumdecimum florebat : Leander vero Albertus , Bzovio , & Fontana antiquior , ducentis & amplius annis post mortem D. Thomæ , anno scilicet 1479. natus est . Favent etiam posito annorum calculo antiquissimi testes plures , quorum frater Jacobus de Viterbio communem refert famam de anno ætatis quadragesimo octavo D. Thomæ , cum obiit : unum vero potuisset , ac debuisset laudare Anonymus Leandrum Albertum ; quod scilicet Vincentius Fontana in *Monumentis Dominicanis ad annum* 1220. unius Abrahami Bzovii fide nititur ; & Bzovius ad *annum* 1264. unum memorat Leandrum . Liceat ergo mihi jure potiori concludere :

re : longe certius esse , meliorumque scriptorum suffragio comprobatum , Thomam anno Christi 1225. aut etiam anno 1227. natum esse .

IV. Hinc certissimum consequens est : anno sextodecimo ætatis completo , aut decimosextimo vestem Dominicanam induisse Thomam ; cum totidem sane fluxerint anni ab anno æræ christianæ 1225. aut 1226. aut 1227. ad annum 1243. quo Thomas idem , Anonymo etiam fatente, Dominicanum fratrum Prædicatorum Ordinem ingressus est. Quam rem præter ea, quæ dicta sunt , maxime confirmant antiquissima nonnulla documenta , quibus Thomas dicitur infra pubertatis annos Prædicatorum Ordini nomen dedisse . Sic enim testatur Bartholomæus de Capua , in *processu Canonizationis* num. 76. in-
quiens : statim cum ad annos discretio-
nis pervenit , multum anticipando, non-
dum pubes adhuc , intravit præfatum Or-
dinem Prædicatorum . Sic etiam legitur in *literis Canonizationis* a Joanne XXII. datis anno 1323. *dum adhuc infra pu-*
bertatis annos existeret , Ordinis Prædi-
catorum habitum suscepit . Sic demum S. Antoninus parte 3. titulo 23. capite 7. §. 2. *Ordinem Prædicatorum infra annos*
pubertatis existens , ingreditur . Quæ li-
 cet

cet non ita ad unguem accipi per me liceat, ut pubem nondum adeptus Thomas, nec annos quindecim natus, sub S. Domini regula militare incœperit: illud certe conficitur, eundem vix pubertatem ingressum, anno scilicet ætatis sextodecimo, aut summum decimo septimo, inter Fratres Prædicatores cooptatum fuisse.

V. Novum hinc vero, quod etiam posterum est, ac peremptorium, consurgit argumentum, quo Monachatus Thomæ destruitur. Quo enim tempore, quot annis etiam, post emissam anno ætatis quintodecimo, ut fertur, Monasticæ institutionis in Cœnobio Casineni professionem, extiterit ille Monachus, si annos sexdecim, vel summum decem & septem expletos natus, Prædicatorum Ordinem ingressum esse, accurata evincit chronographia, testimonio & fide ejusdem ævi scriptorum digesta? Inquit Anonymus: *post annos circiter octo a Monastica professione, cui se anno Christi 1235. addixerat, victus cultusque asperioris studio succensus, ad surgentem Prædicatorum Ordinem anno 1243. se transtulisse Thomam.* Sed hæc male facta Chronographia nulla est, cum anno ut summum decimo septimo expleto; probabilius anno sextodecimo, ad fratres Dominicanos illum
ac

accessisse, ostenderim. Neque ad angustias redactus Adversarius, uno saltem, vel altero anno, mea salva chronographia, potuisse Thomam veri nominis Monachum fuisse, contendat. Hoc enim effugium eripitur, si paulo attentius observetur, ea omnia, quæ de Thoma, ex quo Casino discessit, & Neapoli scholas adire cepit, deque mirabili præsertim ejusdem profectu *in grammaticalibus literis, & logicalibus, ac naturalibus scientiis* sub cura, & institutione magistrorum Martini, & Petri de Hybernia, supra disserui, non ita brevis temporis opus fuisse, ut uno vel altero anno perfici potuerint. Cadunt etiam, quæ de Thoma ut Monacho narrat ille: profectio Neapolitana e cœnobio Casinensi anno ætatis quintodecimo; ejusdem ex eo loco ejectio, cum Fredericus Imperator, depulsis Monachis, illum in munitionem convertit anno christi 1239. ac anno ætatis 23. ad Ordinem fratrum Prædicatorum accessus: quæ omnia in assertæ fabellæ gratiam dici, singularemque ac mirabilem redigi in chronographiam debuerunt: cui ego demum subjectam oppono, in qua annis ætatis Divi Thomæ, ejusque gestis, quæ ad præsentem attinent disquisitionem, juxta meliorum, priscorumve ejus Vitæ scriptorum fidem

fidem , & auctoritatem coordinatis , uno conspectu quisque noverit , nullum superesse locum , cui Monachatus Thomæ affigi possit ; nempe :

Anno 1225. ut quibusdam placet , vel anno 1226. aut etiam sub initium anni 1227. ut verius censent alii , nascitur D. Thomas , patre Landulpho Comite Aquinate , Matre Theodora , Theatis Comitissæ filia .

Anno 1231. ætatis quinquennio expleto , Casinum mittitur a parentibus , ubi tum præerat Landulphus Senebaldus ex eadem illustri Aquinatum familia , sanctis moribus , & primis literis informandus.

Anno 1235. aut 1236. ineunte , ætatis anno decimo , vel potius nono , Abbate ejus patruo suadente , Casino a parentibus revocatur , & Neapolim mittitur ad scholas sæculares , anno 1224. a Frederico Imperatore institutas , ab eodemque anno 1234. instauratas .

Anno 1243. post Julium Mensem , & ante Novembrem , ætatis anno 17. completo , probabilius sextodecimo , Ordinem Prædicatorum Neapoli in S. Dominici Cœnobio amplectitur .

Anno 1274. ætatis 49. expleto , vel 48. cum
iter

iter ageret ad Lugdunense Concilium, morbo correptus, & in Cœnobio Monachorum Cisterciensium Fossæ-novæ hospitio exceptus, ingravescenti morbo cedit, ac moritur placidissime in osculo Domini.

Fictitium ergo Monachatum S. Thomæ undequaque & temporum ratione, & historiæ momentis demonstratum habemus: quem certe nec ritus oblationis puerorum Deo a parentibus factæ sub regula S. Benedicti olim frequentissimus, nec alii Monachorum mores, & consuetudines evincunt, aut probant: eundemque synchroni scriptores, & supparet nedum silentio prætereunt, sed aperte inficiantur, ea narrantes, quæ illum evertunt, ac omnino profligant. Quæ si diligentius nuperus ejusdem assertor expendisset, non historicam de Monachatu Benedictino D. Thomæ, antequam ad Dominicanum Prædicatorum Ordinem se conferret, vulgasset unquam disquisitionem: sed uti paradoxum inauditum silentio & tenebris conspectum reliquisset:

F I N I S,

IN.

I N D E X

CAPITULORUM.

CAPUT I.

A Peritur consilium nuperi Monachatus D. Thome assertoris . Summa responsionis proponitur. Pag. 3

Caput II. Ritus offerendi pueros adhuc impuberes Deo sub regula S. Benedicti evo D. Thome , Monachatum ejusdem nec evincit , nec probat. 12

Caput III. Monachorum mores , & consuetudines non obstant , quominus Casinatibus traditus fuerit puer Thomas , moribus & literis in veste seculari informandus. 24

Caput IV. Thomas tum demum seculo valedixit , cum sacro fratrum Predicatorum Ordini nomen dedit. 35

Caput V. Thomas in tenella etate Casinatibus instruendus traditus est , tanquam secularis puer . Casino discedit adhuc impubes , Neapolim mittitur ad scholas seculares. 45

Caput VI. Martyrologii Casinensis , & Giachetti Malespine fides , & auctoritas

tas eliditur.

60

Caput VII. Narratio Thome de Cantimprato, & Tholomei Lucensis de Abbatia Casinensi Aquinati oblata expenditur. Monachatus ejusdem iterum profligatur.

74

Caput VIII. Chronographia etatis D. Thome a Scriptore Anonymo posita examinatur. Eadem reformatur. Postremum contra Monachatum ejusdem argumentum.

82

NOI REFORMATORI

Dello Studio di Padoa.

HAvendo veduto per la Fede di revisione, & approbatione del P.F. Tommaso Maria Gennari Inquisitore nel Libro Intitolato *de Fabula Monachatus Benedictini D. Thomæ Aquinatis*, non v'esser cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, & parimente per Attestato del Secretario Nostro; niente contro Prencipi, & buoni costumi, concedemo Licenza à *D. Andrea Mercurio Stampatore*, che possi esser Stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, & presentando le solite Copie alle Publiche Librerie di Venetia, & di Padoa.

Dat. Primo Febraro 1723.

- (Gio: Francesco Morosini Cav. Ref.
- (Alvise Pisani Cav. Pr. Ref.
- (Z. Pietro Pasqualigo Ref.

Agostino Gadaldini Seg.

De Fabula Monachatus Benedictini Thomae Aquinatis Responsio ad Historicam
Disquisitionem

Venetiae 1724

V.ss. 879#Beibd.1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10789045-2